

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

на тему:

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала:

студентка VI курсу, 63 групи

Спеціальності 012

«Дошкільна освіта»

Монько Дар'я В'ячеславівна

Науковий керівник:

к. пед. н., доцент

Кошель Анна Павлівна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 20__ року.

Студентка _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	8
1.2. Вікові особливості розвитку творчих здібностей дошкільників.....	18
1.3. Образотворча діяльність як засіб розвитку творчості у дітей.....	26
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2	
СИСТЕМНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	36
2.1. Критеріально-рівнева характеристика розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	36
2.2. Організація і хід експериментального дослідження.....	52
2.3. Контрольні результати розвитку творчих здібностей дошкільників у образотворчій діяльності.....	67
Висновки до розділу 2.....	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток творчих здібностей дітей з кожним роком набирає актуальності серед освітнього простору. Тема торкнулася закладів дошкільної освіти, які натомість почали використовувати розвиток творчих здібностей дошкільників у кожній діяльності.

В образотворчій діяльності атмосфера творчих можливостей, в яких дитина проявляє свій творчий потенціал. За допомогою образотворчої діяльності проводяться інтегровані заняття, що у декілька разів полегшує дошкільникам засвоїти нову інформацію. Під час творчої роботи на занятті, діти формують свій естетичний смак, виплескують у творчість свій емоційний стан, створюють своє творче бачення світу. Для розкриття у дітей творчого натхнення, потрібна підтримка вихователя, його правильне керівництво та індивідуальний підхід. Крім того, для творчої атмосфери необхідно проводити творчі ігри поза занять.

У минулому столітті відомі педагоги (Л. С. Виготський, О. В. Запорожець, О.І. Кульчицька та інші) досліджували дитячу творчість, завдяки чому деякі підходи діють у сучасному навчанні або модифіковані під сучасний лад. Новітні дошкільні заклади проводять заняття так, щоб діти висловили своє бачення, поділилися неординарною думкою, приносили цікаві ідеї задуму. Крім створення комфортних умов роботи на занятті, застосовують неординарні методи образотворчої діяльності, як малювання частинами рук, застосування нетипових кольорів, створення аплікації з покидькового матеріалу, ліплення різного формату та багато іншого.

Однак проблема з розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності залишається відкрита, адже така творча діяльність не завжди приносить результати, навіть використовуючи новітні й оригінальні методи. Тому дана тема для дослідження досить актуальна.

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності.

Мета магістерської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, практичному виявленні рівня творчих здібностей дошкільників в образотворчій діяльності, результатів використаних методик з творчим спрямуванням.

Для реалізації мети дослідження були сформовані **наступні завдання**:

1. Здійснення теоретичного аналізу проблеми розвитку творчості дошкільників у психологічних та педагогічних дослідженнях; вплив віку дітей на їх творчі здібності; використання образотворчої діяльності для розвитку творчих здібностей вихованців.
2. Визначити та охарактеризувати творчий рівень у дітей за критерієм.
3. Розробка і проведення експериментального дослідження.
4. Контрольний зріз рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової та загальної літератури з проблеми дослідження; емпіричне спостереження, розбір календарних планів вихователів і середовища груп, аналіз методик на виявлення рівня творчих здібностей у дошкільників; статистичні методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження, педагогічний експеримент, інтерпретація отриманих даних.

Джерела дослідження: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», навчальні посібники, наукові статті, праці науковців, інформаційні Інтернет-ресурси, методичні матеріали за темою роботи.

Наукова новизна: розроблені та застосовані творчі ігри та теорія розв'язання винахідницьких завдань під час самостійної діяльності дітей; використання нетрадиційної техніки на заняттях з образотворчої діяльності для набуття дітьми творчого досвіду.

Теоретичне значення роботи закладено у розкритті основних питань, понять, проблем розвитку творчих здібностей дошкільників, загальний розбір образотворчої діяльності, її види, спрямування, методики використання

нетрадиційних засобів, сутність дитячого творчого розвитку в різний період життя.

Практичне значення роботи закладається у спостереганні за діяльністю дітей, створення сприятливої творчої умови у групі під час занять і поза ними, реалізація психологічно-методичної діагностики для визначення критерій рівня творчих здібностей вихованців, проведення експериментально-дослідницької діяльності, контрольний аналіз моделей творчих здібностей дітей.

База дослідження: Чернігівський дошкільний навчальний заклад № 76 «Золота рибка».

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було опубліковано тези наукової роботи:

1. Монько Д.В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття: матеріали VI Міжнародної наукової конференції, м. Черкаси, 8 грудня 2023 рік. Міжнародний центр наукових досліджень. Віниця: ТОВ «UKRLOGOS Group», 2023. 416 с. С. 354–355.;

2. Монько Д.В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності. Діджиталізація науки як виклик сьогодення: матеріали V Міжнародної студентської наукової конференції, м. Суми, 8 грудня 2023 рік. ГО «Молодіжна наукова ліга». Віниця: ТОВ «UKRLOGOS Group», 2023. 406 с. С. 331–332.

Взяла участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» (Український інститут розвитку освіти 8 грудня 2022 року); I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Освіта XXI століття: аксіологічний вимір» (м. Нікополь 02 грудня 2022 року); Всеукраїнській онлайн-конференції з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації» (м. Чернігів 30 травня 2023 року); Всеукраїнський тиждень з батьками «Емоційна підтримка дітей за допомогою

арт-занять вдома» (ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» 19 червня 2023 року); Всеукраїнський тиждень безпеки «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні» (ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» з 3 по 10 липня 2023 року); Всеукраїнська наукова онлайн конференція: Педагог на часі змін. Інструменти вчителя 2023 «Навчання в умовах воєнного конфлікту: психологічна підтримка та терапевтичне мистецтво» (м. Київ 9 липня 2023 року).

Структура роботи: складається зі вступу, двох розділів, трьох підрозділів до кожного з розділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (45 позицій) та 9 додатків.

Загальний обсяг роботи – 106 сторінки. Основний текст роботи – 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Феномен творчих здібностей почали досліджувати ще за давніх часів, але повного розуміння виникнення даного напрямку, набуло впродовж ХХ століття, відомими педагогами та психологами, як Н.О. Ветлугіна, Л.С. Виготський, В.Т. Кудрявцев, О.І. Кульчицька, М. М. Поддьяков, Є.В. Суботський та інші.

Розкриття даної проблеми розпочинається з академіка В. Вернадського, який дослідив, що за допомогою творчої думки та продуктивні праці, люди перейшли на новий рівень: з біосфери до ноосфери [26]. Тобто з людської рутини, виникло творче розв'язання задач, проблем, неординарне використання буття. Схожі думки знаходяться у роботах вченого психолога Л. Виготського, він зазначав умовою існування в повсякденному житті є творчість, яка допомагає вийти за рамки повсякденності, унаслідок чого виникла творча людська діяльність. Якщо таким чином розуміти творчість, то легко помітити творчі процеси у ранньому дитинстві. Так вияснилося, що саме дитяча гра висвітлює в собі не звичайні спогади про пережите дитиною, а творче перероблення власного досвіду, сконструйовану з неї нової дійсності, яка до вподоби дитині [6, с. 7]. Прикладом може бути великий художник Пабло Пікассо, у свої вісім років він намалював картину «Пікадор». Побувавши вперше на кінській кориді, хлопчик під власним враженням намалював дану картину, опираючись на власні спогади та уяву [7].

Дитяча психіка у дошкільні роки супроводжується творчою спрямованістю, завдяки чому дитина робить великі відкриття ледве не на кожному кроці, пояснюється це тим, що навколишній світ дошкільника не

досліджений, він вперше його вивчає. Дитячий розум чистий, тому в деяких аспектах, діти створюють вірші, малюнки, аплікації на високому рівні, як для їх віку [34]. Коли дитина починає творити, вона здійснює свої задуми, висвітлює у своїх роботах навколишнє ставлення до себе. Таким чином дитя відкриває про себе нове та допомагає збагнути про саму її особистість: особливості сприймання інформації, інтереси, уявлення, здібності, навички тощо [23].

Якщо говорити про дитячу творчість, то вона не буде прогресувати, коли вихователь чи батьки будуть вказувати вихованцю тільки про необхідність розвитку. Малечі необхідно дати приклад (основу), як починати робити, як використовувати матеріали, як маніпулювати предметами, після чого дитина опираючись на приклад, почне розвивати свою творчу діяльність [36]. Крім цього, дошкільник в процесі взаємодії з дорослим, починає наслідувати його, що у результаті дитина активізує творчі властивості свідомості [5]. Ж. Піаже пояснював роль наслідування дитиною дорослого в тому, що це особлива форма мотивації, яка не залежить від задоволення органічних потреб, а являє собою ініціативу за для розвитку інтелекту та творчих здібностей [38].

Як зазначалося, дитяча творчість не існувала б без наслідування, зразків, прикладів. Так закладено в еволюції живих організмів: від репродукування до перетворення. Незмінно повторює свій шлях людський онтогенез і філогенез (рис. 1.1.).

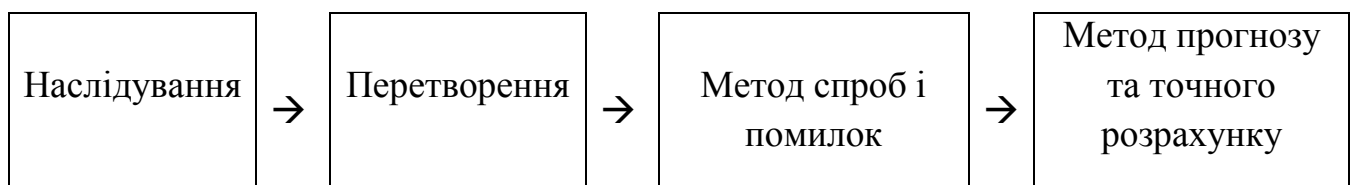

Рис. 1.1. Людський філогенез і онтогенез

Педагогічний процес повинен розрахувати розвиток творчої активності й пізнавальної діяльності дітей так, щоб відбувся перехід від репродуктивного рівня до репродуктивно-творчого та від нього до творчого. Звідси ж виникають стадії прояву творчої активності дошкільником.

Перша стадія полягає у наслідуванні й репродукції готового. Знаходячись у нових умовах, дитя копіює дії дорослих, для досягнення своїх цілей.

Друга стадія – творче наслідування. Малеча вкладає частинки новизни, проявляє самодіяльність без великих змін, від взятого приклада. Дошкільник ознайомлюється з різними видами нової діяльності й аналізує власні сильні сторони (вміння та навички). Уже на цій стадії дошкільник починає проявляти свій потенціал.

Третя стадія – репродуктивна творчість. Здатність взяти пропонований приклад і повністю переробити під свій лад або сильно змінити. У даній ситуації вихованець проявляє свою оригінальність, творче бачення і мислення.

Четверта стадія є справжня творчість, створення абсолютно нового без прикладу [21, с. 77].

Наслідування відіграє велику роль, воно є одним зі ступенів творчого розвитку дитини. Коли малюк починає творчо розвиватися, то проявляється індивідуальна властивість особистості, яка не мислить стереотипно у здійсненні будь-яких завдань, а супроводжується оригінальністю – бачення суб'єкта у новому форматі. Таке мислення дає можливість створювати безліч нових ідей. Опираючись на це, дослідники підкреслюють основні характеристики творчості:

- оригінальність – нестандартне розв'язання проблем у різних видах діяльності;
- семантична гнучкість – підвищена чутливість до мовлення; мовленнєва творчість (новоутворення слів, речень, рим);
- образно адаптивна гнучкість – вміння дитини визначати механізм об'єкта;
- стихійна гнучкість – знаходження різноманітних ідей в обмежених ситуаціях [25].

Особливість характеристики дитячої творчості є відсутність внутрішніх бар'єрів, які сковували б творчість. У дошкільників є самоконтроль, але він

націлений на сам процес діяльності, а не на результат, адже дитина отримує задоволення під час творення [27, с. 34].

Проаналізувавши дослідження розвитку творчості дітей, можна визначити поняття дитячої творчості. Дитяча творчість являє собою створення дитиною суб'єктивно нового: малюнок, гра, мелодія, конструкція, створення нетипових предметів, істот; характеризування дійових персонажів по новому, індивідуальні засоби виразності, жестикулювання та інше. Головним кроком творчого процесу дитини є відчуття невідомого – перешкоди, виникнення питань, визначення проблемних елементів для розв'язання проблеми, пошук і визначення перешкоди [21, с. 76].

Творчий потенціал виражає внутрішні сили особистості, маючи свій максимум активності при засвоєнні й переробленні інформації, яка застосовується у спілкуванні, пізнанні, діяльності. Основою цього складного процесу є свідомість та поведінка [32, с. 30]. Творчий потенціал не піддається зовнішньому спостереженню, її носій може не здогадуватися про свої творчі можливості. Для визначення творчої можливості у конкретної дитини, можна лише проаналізувавши її діяльність на оригінальність і неповторність. Таким чином творчий потенціал можна буде побачити на власні очі у виді результату або розробки, наприклад, малюнку, вірша, пісні, конструюванні, танцюванні тощо [34].

За даною концепцією, творчий потенціал дошкільників, можна виявити за такими критеріями:

1. Ставлення до творчості (захоплення, емоційність, уявлення, умовні ситуації, хвилювання).
2. Якість засобів творчих дій (винахідливість, оригінальність, швидкість мислення, комбінування).
3. Якість матеріалів (відбір предметів, життєвих ситуацій, застосування їх у творчості) [4].

Формується творчий потенціал завдяки зусиллям, зв'язаними можливостями й реальним. Потім це перетворюється в один процес

життєтворчості, в якому виникають оригінальні ідеї, для нових можливостей та їх реалізації. Творчий потенціал поділяється на: творчі здібності (інтелект, уява, дивергентне мислення); властивості особистості, що реалізують творчі здібності (мотиви, емоційність, волевільності, рівень компетентності).

С.Л. Рубінштейн вважав творчі здібності складною системою, яка несе в собі багато даних, які генерують певну діяльність та властивість, яка проявляється у процесі організованої діяльності [14]. За Б.М. Тепловим, здібністю є динаміка, яка існує в русі розвитку, вона змінюється та набуває іншого характеру від ступеня розвитку інших здібностей. Якщо пов'язати задатки й здібності, можна схарактеризувати типологічні прояви нервової системи. Дослідник розуміє здібності, як задаток у розвитку, а задаток – вродженим розвитком функціонування структур особистості [42].

Розвиваючи дану думку, задатки стали розглядати системними якостями, застосовуючи додаткову градацію, поділивши їх на загальні й спеціальні. Щоб успішно зробити будь-яку діяльність, необхідний комплекс особливих властивостей. Більшість здібностей універсальні, але знаходяться і спеціальні, які приводять до успішного виконання конкретної діяльності. Здібності є «властивостями функціональних систем», які включають окремі психологічні функції, та мають особисту міру прояву, таким чином вони виражаються в успішності, засвоєнні й реалізації діяльності [45].

Якщо розглянути всебічний розвиток здібностей, то в індивідуальній формі вони є нормою (можливістю), а у розумовій активності (самоконтролю) вони поділяються на конкретні види діяльності [28]. Тому успіхи дитини у конкретній діяльності обумовлені комплексом відповідних здібностей. Вони проявляються, як:

- загальні інтелектуальні або психомоторні здібності;
- певні досягнення;
- спілкування та лідерство;
- творчість і продуктивність;

- художньо-образотворчі здібності.

Завдяки такому розрізненню, можна виявити закладені природні здібності, ще в дошкільному віці, прослідкувавши за точними уподобаннями дітей. Якщо спостерігати за успіхами дитини, її певною діяльністю, то можна помітити великі досягнення особистості, які не схожі на відповідний її вік. Якщо ж вихованець з неабияким задоволенням займається конкретною діяльністю, не зважаючи на інші, то скоріше за все дитина має здібності, які проявляються специфічно.

Загальні інтелектуальні здібності несуть в собі легкість навчання, рухливість, спостережливість, швидкість мислення, обізнаність, вибіркову пам'ять. Дитина з інтелектуальними здібностями чудово міркує, задає постійно питання, має творче сприймання, швидко адаптується до нового.

Психомоторні здібності спостерігаються у великому інтересі дитини до діяльності, яка вимагає тонкої моторики. Такі діти мають гарну зорово-моторну координацію, рівновагу, маневрування, люблять бігати, стрибати.

Переходячи до певних досягнень, то здібності до мови викликають інтерес дитини до читання, яке перетворюється в улюблене заняття; тривала увага до книг, словесної інформації, запам'ятовування і відтворення прочитаного. Здібності до математики спостерігається в інтересі до обчислювання, вимірювання й упорядкування предметів, у незвичайному розумінні математичних символів. Здібності до природознавства відзначаються, як інтерес дитини до природи, природничих дослідів, явищ тощо.

Спілкуванню і лідерству притаманний високий рівень комунікації та пристосування до різних ситуацій. При незнайомцях дошкільник відчуває себе упевнено, безперешкодно спілкується з дорослими й однолітками, виявляє ініціативу, створює постійно нові ідеї. Бере часто роль лідера, організатора у спільній діяльності, вміє чудово переконувати; інші діти звертаються за підтримкою, порадою, допомогою до нього.

До творчості й продуктивності відносяться музикальні здібності – це інтерес дитини до співу, музичного заняття, відчуття музику, створення

власних неповторних пісень чи мелодій. Технічна творчість – це коли дитя виявляє незалежність, винахідливість у продуктивній праці, гнучкість у розв’язанні проблем, знаходить цікавий підхід у звичайних ситуаціях, конструює, розробляє, цікавиться механізмами. Літературна творчість – це коли дошкільник фантазує, емоційно розповідає, оригінально характеризує героїв історії з життя чи казки, схильна до читання. Артистичні здібності – притаманні дітям, які легко входять в роль персонажа, передають відповідно жести, міміку, рухи, почуття, емоції.

Художньо-образотворчі здібності викликають інтерес до візуальної інформації, дитина чудово запам’ятовує побачене, проводить чимало часу за малюванням, ліпленням, сконцентровано працює над своїм творінням, оригінально використовує художні матеріали. Під час малювання, дошкільник вносить багато деталей у свою картину, переносить на папір побачене довкола, застосовує уявлення [24, с. 48–50].

Творчі здібності особистості спираються на самостійному баченні проблем, гнучкому мисленні, відтворенню набутих знань у нових ситуаціях. Однак дані риси творчої діяльності не завжди вродженні, їх можна сформувати спеціальними підходами [30, с. 22]. На сучасних етапах дослідження доведено, що творчі здібності можна сформувати. Тільки постає проблема, що від дітей вимагають прояву творчості, але не навчають її, тому здебільше імітується творчий процес. Головним є саме навчання цієї творчості, адже не всі діти нею володіють [26]. Педагоги знайшли й виділили найважливіші елементи формування творчих здібностей дошкільників:

- створення сприятливого середовища для розвитку;
- використання різних підходів у навчанні й вихованні;
- створення умов для спільного спілкування дітей між собою;
- розроблення індивідуальних програм розвитку, для виявлення здібностей;
- відповідний добір вправ, ігор, занять;

- оформлення й забезпечення обладнання у куточках кімнати;
- застосування елементів розв'язання винахідницьких завдань;
- залучення дошкільників до спеціальних занять з розвитку комунікабельності та занять для запобігання неврозів, робота над тривожністю, страхами;
- проведення профілактичних і оздоровчих заходів;
- індивідуальний підхід з врахуванням інтересів сім'ї;
- систематичне спостереження у групах, для виявлення інтересів і нахилів дошкільників [9].

У роботах дослідників прослідковується цікава думка, що здібності формуються завдяки засвоєнням знань кожним попереднім поколінням, цей процес допомагає новому поколінню відкрити нові ідеї, нові можливості їх розвитку, порівняно з попередніми [29]. Психолог В.М. Дружининий схарактеризував дану теорію таким чином:

1. Здібності передаються у спадок (наприклад, як відомі сім'ї музикантів (Бах), письменників (Дюма) тощо).

2. Здібності розвиваються під впливом середовища. Створене творче середовище старшим поколінням у сім'ї, впливає на розвиток творчих здібностей дітей, тобто малеча бере приклад. Також часто діти у таких сім'ях обирають професію, як і у батьків.

3. Гіпотеза взаємодії спадковості та середовища. Наявність у дітей і батьків ідентичних здібностей, як і вплив на творче середовище, що є адекватним генотипом [44, с. 107].

Розвиток творчих здібностей приводить до творчої обдарованості, тобто інтегрального особистісного утворення. Творча обдарованість виникає тільки на основі розвитку здібностей, а не на самій діяльності [33]. Виокремлюють основні чинники, які складають інтегральну структуру обдарованості:

- домінантна пізнавальна активність;
- оригінальність рішення;

- можливість передбачення;
- дослідницька творча активність, яка проявляється під час відкриття нового, постановці й розв'язанні проблеми.
- здібність до створення ідеального – формування моральної, естетичної, інтелектуальної оцінки.

Також психологи визначили специфічні особливості творче обдарованих дітей:

1. Дитина отримує задоволення від самого процесу, а не від результату на показ.
2. Дошкільник має приховані й реальні форми прояву (він заявляє про себе в успіхах будь-якої діяльності).
3. Властивий гетерохронний характер: одне дитя має значні досягнення свого розвитку і потім вони зникають, а інше не проявляє свої здібності, які можуть потім проявитися в підлітковому чи дорослому віці;
4. Творча обдарованість має відмінності між віком й індивідуальним досягненням, особистістю і середовищем, інтелектом і моторикою.
5. У дитини особливий інтерес до навчання, високий рівень пізнавальної активності, досягнень, сенсорного сприйняття, пам'яті; рання предметна спрямованість, наполегливість.
6. Обдарованість може приховуватися за різними відхилами у поведінці, наприклад, зосереджена на цікавій діяльності, нервова при спілкуванні.
7. Дитяча творчість піддається розвитку, тому вона виявляється у дошкільні роки, за допомогою діагностики, щоб натомість створити індивідуальні умови розвитку [44, с. 124–126].

Великі досягнення дитини, лише маленька частина обдарованості в дошкільні роки, які не свідчать про творчі досягнення у дорослому житті. Розвиток обдарованості може бути призупинений або взагалі припинений незалежно від віку. У перші роки життя у малечі переважає інтуїтивність і чутливість завдяки правій півкулі мозку, розвиток якого успішно відбувається у родині й дошкільному закладі. Але коли дитині ближче до семи років, більший

розвиток спрямовується до лівої півкулі, тобто з кожного нового дня додають більше занять з грамоти, читання, рахунків і залишають маленький відсоток творчим заняттям, як музиці, малюванню, танцям. У такій ситуації художньо обдарована дитина відчуває сильний дискомфорт у перший рік школи, та чим логічний і сірий новий матеріал, тим важче його запам'ятати дитині [31, с. 163].

До того ж значна кількість дітей не проявляє здібності й можливості в наявній системі освіти, побудованої за віковим принципом. Обдарованість цих дітей прихована із-за складного переплетіння різноманітних факторів: внутрішнього і зовнішнього характеру, які є перешкодою великого потенціалу дітей у їх досягненнях. Дорослі можуть забрати у дитини віру у свої сили за того, що її здібності яскраво не проявляються. Коли у дитини є явні цінні якості, які дозволили б добитися успіху у житті, на ранніх етапах розвитку особистості їх не сприймають нормальними – це стає центром конфліктних ситуацій між обдарованою дитиною та дорослими. На жаль такі ситуації зустрічаються і в реальному житті, батьки й педагоги ігнорують можливості дитини, не надаючи увагу її зусиллям у творчості [41, с. 291].

Отже, розвиток творчих здібностей дітей починається з досліджень про саму творчість і людську творчу діяльність, яка виникла з людської рутини. Дослідники аналізувавши творчу діяльність помітили її у дошкільників. Особливістю дитячої психіки виявилось те, що вона супроводжується творчістю тому, що дитина тільки починає досліджувати світ. Але виникла проблема, що малюк не може опанувати здібність без наслідування і зразків. Так закладено природою, що малечі потрібний поштовх для творчого розвитку. Особливість характеристики творчості дитини є відсутність стереотипності та внутрішнього критика, вона займається діяльністю для задоволення, а не похвали. Ще важливою частиною здібностей є потенціал – це можливості та їх реалізація.

Переходячи до самих здібностей можна сказати, що вони змінюються в залежності від вивчення іншої діяльності. Вони мають як звичайну форму, так і розумову активну, яка має свої критерії творчих здібностей. У залежності від

спрямування діяльності, можна виявити конкретні здібності у дошкільника за допомогою спостереження. Здібності можна формувати, але іноді належним чином їх не формують. Для цього були створенні умови, які вихователі повинні дотримуватися. Якщо педагог компетентний, то він буде виявляти здібних дітей і розвивати їх творчість. Ще спостерігається цікава метаморфоза: на основі здібностей виникає обдарованість. У творче обдарованих дітей є специфічні особливості, які можуть виділяти особу. Обдарованість зникає або з'являється не від куди. На це впливають різноманітні фактори, навіть самі мінімальні, але основний чинник цього – це оточення обдарованої дитини.

Загальна система розвитку творчих здібностей дітей взаємопов'язана і невідривна. Було безліч досліджень різних науковців, у яких думки сходилися або суперечили один одному. Завдяки тисячам робіт цих людей, на сьогоднішній день нам зрозумілі ці всі феномени, але все одно залишаються деякі питання, на які неможливо відповісти.

1.2. Вікові особливості розвитку творчих здібностей дошкільників

Кожен віковий період дошкільників має свою індивідуальну форму розвитку. Психологічний процес як уява, не виключення, адже вона впливає на всі періоди розвитку творчих здібностей дітей. Уява є психологічною основою творчої діяльності, яка закладається у створенні образів предметів чи ситуацій, засвоєних на їх сприйнятті. Творча уява має зв'язок з визначенням можливих результатів, на основі виконавчих дій, що сприяє створенню нових предметів, явищ, ситуацій. Також з творчої уяви виникає уявлення, яке поділяється на: оригінальність – створення нового на основі прикладу чи без нього; реалістичність – відтворення образу, максимально схожого на оригінал. На відміну від інших психологічних процесів, уява здатна видозмінювати форми реальності, тобто вона виражає специфіку одного образу у вигляді іншого. За допомогою уяви, створенні об'єкти оживають – це говорить про творчі прояви особистості, які впливають на розвиток творчих здібностей [2].

Уява являє найважливіше новоутворення дошкільного періоду, з нею еднають процеси формування творчої особистості. Перший етап її виявлення, спостерігається у другій половині раннього віку, коли дитя діє в уявній ситуації, уява має пасивний ступінь, маля йде від дії до думки. Уже починаючи з молодшого дошкільного віку, уява діє активно, вже дитина йде навпаки — від думки до дії. Другий етап розвитку уяви, припадає на середній дошкільний вік, він характеризується поступовим плануванням задуму. На третьому етапі, дошкільники старшого віку, опановують цілісним плануванням своєї діяльності, що виражає високий рівень розвитку уяви. Під час процесу створення образів, вихованці використовують різні засоби комбінування, перетворення, раніше здобутих уявлень [8].

Уява є рушійною силою у розвитку творчої особистості на кожному віковому етапі дошкільця. Творча уява й уявлення своїми компонентами розвивають і формують здібності дітей. Якщо ж перейти до вікових періодів, то різні види діяльності змінюються залежно від вікових особливостей дітей. Кожен період дитини є провідним, він характеризується головним досягненням нового малюком. Тому основними досягненнями кожного вікового періоду дошкільників, вважають:

1. Ранній вік. До досягнень раннього віку відносять предметну діяльність. Вона формує мету, мотиви поведінки й спонукає до засвоєння перших знань про предмети: дитя починає взаємодіяти з ними, визначати їх функції. Предметна діяльність сильно впливає на розвиток пізнавальних процесів, тому у малюків емоційно, емоційно-предметне спілкування з дорослими. Унаслідок, спілкування надає нові враження та створює перше уявлення про навколишній світ.

2. Молодший вік. У даному періоді вихованці вже засвоюють різні засоби дій, використовують знання про властивості й ознаки предмета, аналізують зв'язок між предметом і явищем. Досягненнями молодшого віку вважають, коли дитина починає здобувати соціальні навички міжособистісних відносин. Тому використовуються ігри, які розвивають соціальну й пізнавальну активність.

3. Дошкільники середньої групи. Особливістю цього періоду є те, що малеча розвиває конструктивне мислення, уяву, образотворчі нахили або здібності. Діти починають ставити цілі й досягати їх, обираючи дієві способи для здійснення задуму. У виховному процесі, використовують продуктивні різновиди праці: малювання, ліплення, конструювання.

4. У старших дошкільників спостерігається особливість, яка спрямовується на працю – вона сприяє розвитку наполегливості й цілеспрямованості. Діти набувають почуття самовиявлення й обов'язку, та формують у собі самоаналіз виконаної праці. На даному етапі застосовують навчальну діяльність, яка стимулює практичні й розумові вміння [1].

Кожен віковий період набуває різного характеру, в залежності від досягнень розвитку дитини – це надає змогу визначити творчі здібності. У кожному періоді можна виявити ознаки творчих здібностей, що до них спонукає, як вони формуються. Як відомо, у ранньому віці, малюк навчається ходити, потім говорити — ці процеси відкривають більше діяльних контактів з рідними й середовищем. Так на початковому етапі розвитку, дитяча можливість проявляє свою активність. Діти під час засвоєння дій з предметами, формують власний досвід діяльності, який передають дорослі: засоби міркування, понять, суджень. Під кінець третього року життя, дитина прагне діяти самостійно, навіть коли вона потребує допомоги. Така властивість виникає у ході усвідомлення своїх бажань дитиною, тому з'являються спроби впоратися власними силами. Коли дитя досягає даного етапу, вона переходить на новий рівень відносин до людей, предметів, занять. Зароджується внутрішній світ дитини, який позначається на ступені її активності. Для безпосереднього розвитку здібностей, необхідно у ранньому віці вивчати основні рухи, наочні дії та формувати правильне активне мовлення [12, с. 312].

У дошкільників молодшого віку переважає відтворювальна уява, спрямованість дій, але відсутнє планування. У даному періоді цілеспрямованість малечі недостатня, вона веде до розрізнення образів, які спираються на зовнішні умови, при зміні яких з'являються нові образи. Тобто

коли діти не керують своїми ідеями, не будують власні задуми, у підсумку вони не втілюються у реальності. Відсутність плану до різних видів діяльності, говорить про нестійкий характер психічних процесів. Така властивість притаманна цьому віковому періоду і вона пов'язана з уявою. Важливим процесом у розвитку молодшого дошкільника є спрямованість до уяви. Тому необхідне керівництво з боку дорослих і належні умови для становлення уяви, у її специфічних видах діяльності. Але крім розвитку стійкості психічних процесів, уява істотно впливає на формування здібностей дітей. Тому, щоб здібності почали зароджуватися у дітей молодшого дошкільного віку, потрібний активний розвиток уяви у даному періоді [20].

У віці 4-5 років делікатно виникають і розвиваються вміння та навички, які впливають: на вивчення дітьми зовнішнього середовища, на аналіз властивостей предметів і явищ, з метою їх зміни. Цей період розумового розвитку дошкільників, має наочно-дієву форму мислення, завдяки чому у дитини поступово формується індивідуально-психологічна особливість особистості. Саме після того, як діти сформують свій індивід буде змога визначити їх рівень творчих здібностей [18]. Самі здібності, у даному віковому періоді, розвиваються під час творчої діяльності, методом спроб і помилок, при створенні нового.

Старший дошкільний вік супроводжується формуванням логічного мислення, яке знаходить перспективу творчого розвитку. Дитина впевнена у собі, коли вона має нагромаджений досвід практичних дій, певний розвиток уяви, пам'яті, сприйняття. За дану впевненість відповідає вольова регуляція поведінки, яка стимулює досягнути різні й складні цілі. Також діти інколи мають велику або уявну мету, яку тримають у своїй сильній вольовій напрузі, протягом достатнього часу. У старших дошкільників порівняно з раннім віком, утворюється специфічна творча діяльність – спочатку виникає можливість думки до ситуації, а не навпаки, як у ранньому дитинстві. Так розвиваються творчі здібності, але залишається велика кількість компонентів, які тільки починають розкриватися. Дитина відкриває постійно щось нове, тому у

старшому дошкільному віці, творчі здібності — це механізм розвитку різних діяльностей, особистого зростання, накопичення досвіду дітей [39].

Віковою особливістю розвитку творчих здібностей дітей є ігри. Завдяки іграм, діти у дошкільні роки навчаються, розвивають і формують свою творчу діяльність, потенціал, здібності. Розглядаючи сучасні програми дошкільних закладів, ігри застосовують скрізь, адже вони є найефективнішим методом навчання. Так почали використовувати у закладах дошкільної освіти, ігри з правилами, в яких визначений програмовий зміст та дидактичне завдання. Вони створені для виховного процесу, їх називають рухливими й дидактичними іграми.

Рухлива гра – це гра з ігровими діями, у якій використовуються правила, матеріали, сюжет і роль. У такій грі дитя може використати свої можливості, щоб досягнути цілі, проявити взаємодопомогу та власні таланти. У дидактичній грі, малеча здобуває й закріплює нові знання. Завдяки такій грі, дошкільники розвивають творчі процеси свого розуму, які натомість активізують власні здібності [5]. Дані ігри практичні як на заняттях, так і під час самостійної діяльності, але крім виховного процесу, вони допомагають відкрити дітям власні таланти через можливості, які надають ці ігри.

Рухливі й дидактичні ігри націлені більше на виховний характер, тому поширеним різновидом творчої діяльності дітей є творчі ігри. У творчих іграх діяльність чітко виражає самодіяльний та творчий характер. Дитина вигадує гру на основі власних вражень, набутих від навколишнього світу. Творча гра допомагає самовиражатися вихованцю, індивідуально відображати дійсність, створювати цілісну картину світу, у свідомості малечі. Ці ігри дають можливість активно впливати на події, тому вони викликають у дітей інтерес і бажання брати участь.

Окремою групою творчих ігор вважають режисерські ігри – це ігри з іграшками та їх заміниками. Під час гри дитина поступово переходить від ігрових дій, до гри за власним задумом, самостійно обираючи ігрові засоби. Головна складова режисерської гри являється у досвіді дитини.

Початок самодіяльних ігор розпочинається у ранньому віці з ігор-розваг, як «Кую-кую чобіток», «Сорока-ворона» тощо. У процесі цих ігор, дитя отримує позитивні емоції від взаємодії з рідними. Поступово маля переходить до «відображуваних» ігор, у процесі яких, малюк навчається відображати на собі образи навколишнього предметного середовища, вивчаючи їх характеристику. Натомість дитина вчиться концентруватися на предметних діях з іграшками, які відіграють велику роль у визначенні характерних дій і сюжету з ними.

Динамічно розвиваються творчі ігри у молодшому дошкільному віці. На даному періоді розпочинається становлення спільних ігор з однолітками й ігор за певним задумом. На стадії створення творчої гри, у дітей відсутні ігрові правила, але вони між собою узгоджують власні дії й бажання інших. Також спостерігаються відмінності у змісті рольових ігор. Ролі здійснюються за певними вимогами до предметних дій і характеристики самої ролі. Роль пов'язана з конкретним образом, і вона виражає різні засоби дії, як рухи, мовлення, міміка тощо. Дитина діє в уявних умовах, коли вона виконує певні ролі, виступаючи на сцені чи просто серед дітей. Якщо спостерігати за дітьми, то можна помітити у них різний розвиток ігрових умінь – від дій з іграшками, до дій з елементами творчості. З часом здібність вихованців до творення і реалізації задуму покращується.

У дітей п'ятого року життя, ігри пов'язані зі становлення рольової поведінки. Розвиток рольової поведінки формується при дії голосного мовлення. Предмети починають замінятися «словами-назвами», а дії переходять у жести, які супроводжуються поясненнями. Дані процеси формують у дитини образно-словесне мислення. Ігрові дії набувають слів і жестів, які надалі стають символічними.

Старший дошкільний період характеризується тим, що гра стає центром ролі. Вихованці в рамках одного сюжету, послідовно замінюють ігрові ролі або застосовують змішанні. Деякі діти мають властивість не програвати дії, а виражати їх словами чи жестами. Чим дитина доросліше, тим плавніше

протікає перехід від однієї ролі до іншої. Розвиток ігрової діяльності на шостому році життя, залежить від навичок розігрувати послідовно декілька зв'язаних між собою сюжетів. Поступово творчі ігри з відкритим сюжетом та прихованими правилами, змінюються у дзеркальному вигляді. Ці зміни сприяють передумовам опанувати нові різновиди діяльності [16, с. 13–16].

Значне місце у становленні творчих здібностей дітей займає образотворча діяльність. Поміж інших різновидів художньої творчості, образотворча діяльність має необмежені творчі можливості розвитку. Створення малюнка – це певний вид творчої гри, у процесі якої виникає результат роботи. Цей результат дає можливість дитині здобути досвід естетичної оцінки своєї творчості [22, с. 25]. Ігрове зображення має подібний до ігрової діяльності вплив на розвиток психіки й особистості. Малюючи, дитя ніби виступає учасником зображувальних подій, до яких вносить інших учасників, між якими виникає взаємодія. Так малеча спирається на умовну ситуацію, яка характерна для гри. Умовна ситуація досягається дитиною за допомогою мовлення, яке виступає засобом фіксації образів. Мовлення доповнює та пояснює намальований зміст уявним, неможливим або важко зображуваним уособленням, як розвиток подій, звуки, етичні якості. Також мовлення долає можливі помилки, технічні перешкоди, що поглиблюють несхожість малюнка із задумом [12, с. 156–157].

Малюнки дітей, ще ототожнюють із символами (позначеннями об'єктів), тобто малюнки стають початком опанування дітьми писемності. Даний когнітивний погляд на образотворче мистецтво, пов'язує візуальні символи зі словесними образами. Така особливість створює гарні умови для розвитку творчої уяви й образного мислення. А з когнітивним підвищенням, розвиваються пізнавальні й творчі здібності [22, с. 25].

У образотворчій діяльності засоби зображувального мистецтва, мають пріоритетні напрямки, які змінюються зі зростанням дитини. На кожному віковому періоді, вони такі:

— 2-3 роки – входження малюка у світ прекрасного через слово і

форму зображення; розпізнання навколишнього середовища; засвоєння емоцій під час експериментування;

— 3-4 роки – початок опанування естетичної краси світу через слово й колір зображення; розширення уявлень про дійсність; прагнення зображувати самостійно;

— 4-5 років – освоєння різноманітних форм навколишнього світу засобами слова та дії; бачення краси у творах мистецтва; виявлення творчості у ході художньої предметно-просторової діяльності;

— 5-6 років – створення художніх образів через дію і форму; виховання естетичного сприймання творів мистецтва; реалізація власних вражень у творчості, участь у різних видах художньої діяльності;

— 6-7 років – відчуття і створення зображення або музики через дію; розвиток відчуття простору за допомогою художньої творчості; виявлення індивідуальності в різних видах творчої діяльності; засвоєння різних засобів творчої діяльності, як сюжет, матеріал, техніки у зображенні; створення казкових композицій, декорацій та прояв авторських позицій у театралізованій діяльності [15, с. 118].

Підбиваючи підсумки кожного вікового періоду дошкільця, то на виникнення і процес розвитку здібностей дітей, сильно впливає уява. Вона несе у собі психологічні процеси, які необхідні для здібностей. Крім цього у вихованців формується творча особистість, яка проходить три етапи становлення. Самі вікові періоди характеризуються зміною діяльності, в залежності від досягнень розвитку дитини. Так кожен період дошкільників надає змогу виявити зародження, розвиток, формування здібностей.

Інструментом формування творчої особистості є гра, яка направляє на всебічний творчий розвиток. Так у дошкільних закладах використовують рухливі й дидактичні ігри, вони плекають знання і розважають дітей. Якщо їх розглянути з іншого боку, то вони надають можливість дошкільнику відкрити себе, а використає він цю можливість чи ні, то індивідуально залежить від

кожного. Тому широким різновидом творчої діяльності дітей є творчі ігри. Їх особливість у тому, що вони несуть самодіяльний та творчий характер. Завдяки такій структурі, у дітей виникає бажання брати участь у творчих іграх чи створювати власні. Однак окремо виділяють режисерські ігри, адже їх особливістю являється досвід дитини. Різні види творчих ігор, використовуються на кожному віковому етапі, утворюючи сприятливі умови для розвитку здібностей дітей.

Серед художніх видів творчості, виділяють образотворчу діяльність тому, що її творчий потенціал безмежний та практичний у розвитку здібностей. Малювання вважається творчо грою, в якій дитина пізнає власну творчість. Ігрове зображення дошкільника спирається на умовну ситуацію, а вона уже на мовлення. Мовлення у малюванні має ключове значення для розширення творчої діяльності дітей. Також малюнки є першою писемністю і засобом спілкування малечі. В образотворчій діяльності на кожному віковому етапі, виділяють пріоритетні напрямки взаємопов'язаних засобів зображувального мистецтва. Вони демонструють протікання розвитку, творчого сприйняття світу дітьми.

1.3. Образотворча діяльність як засіб розвитку творчості у дітей

Образотворча діяльність всебічно розвиває дошкільників. Під час створення малюнка, у дітей формується естетичне сприймання, спостережливість, творчі здібності, художній смак. Образотворча діяльність універсальними засобами надає можливість вихованцю виразити свій емоційний стан і ставлення до навколишнього світу, розкриває вміння бачити естетичну красу у творах мистецтва та самостійно створювати прекрасне.

Щоб дитяча творчість мала сприятливий розвиток, необхідне правильне керівництво від дорослих. Так у педагогічному просторі, вихователь під час організації образотворчої діяльності, повинен пов'язати художній образ мистецтва з художньою діяльністю дітей. Для розкриття у вихованців творчої

активності, створюють атмосферу добра, свободи та надають творчу можливість для кожного. До ефективних педагогічних умов розвитку творчих здібностей дітей, засобами образотворчої діяльності належать:

- урахування індивідуальних і вікових особливостей дошкільників при створенні педагогічного процесу;
- розвиток спостережливості, удосконалення словника, навчання різних технік і способів зображення;
- інтеграція різноманітних видів самостійної діяльності;
- ознайомлення з етапами творчого пошуку;
- забезпечення матеріалами для самостійної образотворчої діяльності;
- застосування образотворчих робіт дітей для виставок, прикрашання, подарунків, ігор та інше.

Дітей раннього і молодшого дошкільного віку необхідно забезпечити вчасним розвитком сенсорного апарату й емоційним засвоєнням властивостей явищ і предметів. У середньому дошкільному віці елементарна художня діяльність має ознаки естетичного характеру, внаслідок розвитку індивідуального досвіду. Тому потрібно враховувати дитячу творчу активність і частинки самостійності, заохочуючи дитину [40].

У розвитку образотворчих здібностей виділяють два періоди: дозображувальний і зображувальний. Дозображувальний період починається коли дитина вперше до рук бере різні зображувальні матеріали: олівець, глина, папір, фарби тощо. У даному періоді наразі відсутні бажання і прагнення зображувати предмети, тому діти наносять на папір каракулі. Ці каракулі мають чотири стадії розвитку:

1. ст. Вільне маніпулювання олівцем.

2. ст. Каракулі як результат вільного маніпулювання олівцем, але зі словесними й візуальними асоціаціями до них (каракулі набувають певного значення).

3. ст. Каракулі – попередньо плановані знаки реального предмету, які не мають зображення.

4. ст. Каракулі як специфічний знак, графічна побудова – відтворення загальних контурів зображувального предмета.

У дозображувальному періоді, дитя ознайомлюється з властивостями предметів та вчиться володіти різними рухами руки, для створення зображення. Роль дорослих на даному етапі, покладається на направлення дитини від хаотичних рухів до їх обмеження, навчати різними формами руху і зоровому контролю. А надалі підводити дитину до обізнаного використання набутого досвіду в малюках. Так діти формують вміння зображати виразний характер предмета. Щоб діти перейшли до робіт за задумом, то їм допоможуть асоціації, які будуть корегувати дорослі.

Зображувальний період з'являється при свідомому зображенню предметів дитиною. Така діяльність набуває творчого характеру. Даний період розвиває здібності зображати форми предметів, передавати їх пропорційні співвідношення, вдосконалює вміння передавати рухи, кольори, відтінки. Уміння передавати колірні співвідношення пов'язані зі зображенням предметів у малюнку. Початок розвитку здібностей передавати колір є саме освоєння кольору, навіть на відмінність кольорового співвідношення предметів. Дитина використовує яскраві декоративні поєднання під час розфарбування предметів, таким чином розвиваючи відчуття кольору. У старшому дошкільному періоді, діти спираються на реальне розфарбування, використовуючи відтінки, відповідні кольори та інше [37].

Зображувальна діяльність є ефективною формою художнього засвоєння дітьми навколишнього світу, зображаючи предмети і явища дійсності. Дитячі творчі роботи характеризуються своєрідною формою вираження, цікавим задумом [11]. У ранньому і молодшому віці, діти зображають явища і предмети не спираючись на геометрію, як квадрат, трикутник, коло. Уже з середнього дошкільного віку, діти при малюванні використовують геометричні основи.

Старші дошкільники зображають форми точніше, наближеними до реальних, передаючи відхилення у геометричних основах [37].

У процесі зображувальної діяльності виникають зручні умови для розвитку емоцій та естетичного сприймання [40]. Емоції посилюють роботу уяви, коли вони викликають інтерес до зображувальної діяльності, концентрують увагу та залучають почуття малечі на створюваному образі. Уява поширює можливості дошкільників при взаємодії з дійсністю, їх засвоєнню та засобами пізнання навколишнього середовища [11]. Знайомство дошкільнят з творами образотворчого мистецтва, розвивають естетичне сприймання і зображувальні здібності. Яскраві й виразні образи у картинах, скульптурах, творах прикладного мистецтва, допомагають вихованцю широко сприймати явища буття та використовувати образні вираження у своїх роботах. Відповідно у дітей поступово формується художній смак [40].

Існують певні закономірності художнього естетичного сприймання живопису: дітям більше притаманні картини побутового жанру, ніж натюрморти та пейзаж. Картини із сюжетом приваблюють дитину неймовірним змістом, але малеча не звертає увагу на естетичні сторони картини. У картинах побутового жанру дітей цікавлять теми спорту, героїки, тварини тощо. Натюрморти та пейзажний живопис приковує увагу дітей колірним поєднанням, колоритом зображених явищ і предметів на картині. Якщо зіставити пару художніх творів на одну тему, але вони будуть зображені по-різному, то дошкільники оберуть картину написану яскраво, лаконічно, умовно, з використанням декоративних поєднань кольору. Тільки умовність дітей діє до певної міри: зображення зі схематизмом викликає у них протест [15, с. 87].

У родині образотворчих мистецтв, ліплення надає дітям уявлення про предмет. Ліплення передає зображення предмета у правильному співвідношенні частин скульптури, тобто відмінність основних і другорядних деталей (тулуб і його складові). Власне для ліплення використовують матеріали, як пластилін, глина, тісто, сніг, пісок, та створюють з них скульптури, як тварини, квіти, природу, неживі предмети, людей та інше.

Скульптура має тривимірне зображення предмета, вона розглядається з різних сторін, тому дітям потрібно поставити приклад так, щоб силует фігури сприймався безперешкодно. Під час ліплення у вихованців розвивається зорове сприйняття, пам'ять, моторика рук, образне мислення. Ліплення на заняттях викликає емоційне хвилювання у дітей, адже при створенні скульптури потрібно слідкувати за формою, лініями та фактурою. Також у малечі формується естетичний смак, відкривається творчий потенціал, індивідуальні здібності та почуття прекрасного [40].

Серед образотворчої діяльності, аплікація – це простий і доступний спосіб створення художніх робіт, в яких залишається реалістична основа зображення. Аплікація направлена на формування певних знань, умінь, навичок і виховання особистості. Її специфіка полягає у можливості дитини активно засвоювати знання кольору, будову предметів, їх характеристику. В аплікації можна пересувати, порівнювати, накладати один на одного вирізані шматки паперу. Так дитина буде швидко запам'ятовувати композиційні вміння і знання, які використає у малюванні та при створенні декоративних і сюжетних аплікацій.

Основні ознаки аплікації – це силуетність, площинне узагальнення образу. Аплікація є предметна (складається з окремих зображень), сюжетна (відображає сукупність дій чи подій), декоративна (орнаменти, візерунки для прикраси). Заняття з аплікації впливають на розвиток дрібної моторики рук, мови, творчості, уважності, охайності. На заняттях використовують готові вирізані шматки паперу чи м'який папір [13, с. 10].

Розвиток дитячого малювання являє собою засвоєння процесів знакової діяльності, як вираження особливостей зорового сприйняття, уявлення, мислення, рухової активності й ставленням до навколишнього світу. Дитячий малюнок спрямований на відтворення дійсності, тому у дітей переважає зображувальна функція [35, с. 101]. Заняття з малювання розвивають та прилучають до творчого процесу. Тільки в малюванні діти не обмежені у творчих можливостях, тому з поміж художньої творчості дошкільники

обирають саме малювання. Вихованці частково обмежені в художніх засобах і заради розвитку особистої думки, вони спираються на власний творчий інстинкт, знаходячи оригінальні рішення та образотворчі закони. Для розумової діяльності, малювання допомагає прискорювати процеси розвитку образного бачення, просторового мислення, спостережливості, відчуття гармонії та розумових здібностей [40].

Періодично дітей потрібно знайомити з нестандартними методами зображення. При малюванні можна використовувати будь-які матеріали, головне бажання і творчість дитини. Нетрадиційне малювання допомагає ліпше засвоїти нові знання та самостійно навчитися користуватися засобами зображення. Щоб забезпечити художній розвиток дітей, у педагогічному просторі застосовують різні види образотворчої діяльності, по чергове їх засвоєння, ігрові засоби, нетрадиційні техніки, використання різноманітних зображувальних матеріалів і виразних засобів [11].

В аплікації використовують для неординарного зображення різноманітні матеріали: газети, серветки, поролон, крупи, вата, нитки тощо. Також аплікації має цікаву інтеграцію з малюванням, наприклад, для створення сонечка – коло зображується олівцем, а промінчики приклеюють ниткою чи різноколірним папером; для створення баранчика – приклеюють шубку з вати, а різки домальовуються олівцями або фарбами. Існує безліч інтеграцій аплікації з малюванням на будь-яку тему, однак не менше нетрадиційних технік з аплікації. До них відносяться техніки з засушеними рослинами, зім'ятим папером, тканинами, різним розміром нитки та інше [13, с. 11].

Неординарні підходи до організації образотворчої діяльності, викликають прагнення у дітей займатися нею. Оригінальні техніки зображення розкривають творчі можливості дітей, надають відчувати фарби, їх характер. Використовуючи сучасні техніки малювання, у вихованців виникає:

- розумовий розвиток: пам'ять, мислення, мова, увага, творчість, уявлення;
- розвиток зорового зосередження та дрібна моторика;

- формування емоційної сфери;
- здійснення естетичного і морального розвитку особистості;
- забезпечення виховання охайності, наполегливості, працелюбності.

Техніки малювання в основі розвивають узгоджену діяльність рук і очей. Особливість традиційних технік виявляється у вмінні правильно зображати контури, форми, кольори предметів. Так до традиційних технік входить: створення ліній, заливки, штрихування, накладання виразних тонів, певна манера малюнка і письма, засоби використання різних матеріалів (олівець, папір, фарба тощо) у залежності від їх якості та зображувальних властивостей.

Нетрадиційні техніки використовують у предметному, декоративному, сюжетному малюванні. До технік належить: малювання свічкою, пальцями, вушними паличками, ниткою, зубною щіткою, соломкою. Малювати діти можуть на папері, асфальті, снігу, землі. Нетрадиційні техніки порівняно з традиційними, дають малечі максимальну свободу для творчої роботи. Нетрадиційні техніки легкі у використанні, діти швидко їх засвоюють, отримують задоволення у процесі створення малюнка та від результату роботи. Крім цього вони надають унікальні творчі можливості, для пошуків образів, експериментувань, вражень, думок, сміливих втілень, оригінальних фантазій [19].

Організація художньої діяльності розвиває індивідуальні можливості кожної дитини, формує творчі здібності. Початком проявів дитиною нахилів до певного виду художньої діяльності, залежить від рівня сприятливих умов. Це допомагає вчасно виявити дитячі здібності, для їх розвитку і формуванню елементам творчості.

У дітей творчі здібності формуються поступово. На початку виникає нагромадження знань і художніх вражень, а потім набуття вмінь і навичок, які впливають на подальшу самостійну художню діяльність. І тільки в старшому дошкільному віці, стає можливим виникнення творчого задуму, пошуку художнього засобу [3]. Діти старшого дошкільного віку шукають виразні засоби у своїй діяльності та аналізують різні художні напрямки, засвоюють

соціальний досвід і використовують його у власних творчих роботах [17]. Однак зміст роботи, його виконання, виразні засоби використання, дитина роздумує під час роботи, на відміну від художника, який планує все наперед. У періоді творчої діяльності художника, визначається весь хід роботи, який він проходить до реалізації задуму. У дитини найчастіше задум припадає на момент реалізації. Дана відмінність дитячої творчості покладена на слабку здатність аналізувати й синтезувати, на невміння дитиною планувати наперед. Але якщо дітей навчати до цілеспрямованої роботи зображувальної діяльності, можна підвести їх до елементів роздуму своєї роботи завчасно [11].

Образотворча діяльність впливає на всебічний розвиток психічних процесів, формує технічні навички дітей. Правильне керівництво з боку батьків і вихователів, створює сприятливі умови розвитку творчості дитини. Так вихователі застосовують засоби образотворчої діяльності для розвитку творчих здібностей дошкільників. Розвиток образотворчих здібностей поділяється на дозображувальний і зображувальний період. Дозображувальний період характеризується першим малюванням малечі карлючок. Поступово каракулі набувають певного значення зображеного, внаслідок чого діти переходять у графічну будову, відтворюючи загальні контури предмета. Зображувальний період утворюється при свідомому зображенні предметів дитиною. У ньому починають формуватися колірні співвідношення предмета у малюнку. Творча робота малечі має своєрідне вираження задуму під час зображувальної діяльності. Також вона ефективно впливає на розвиток емоцій і естетичного сприймання. Емоції посилюють роботу уяви, а естетичне сприймання формує художній смак. Однак є певні закономірності художнього естетичного сприймання дітьми живопису.

Образотворча діяльність ділиться на ліплення, аплікацію, малювання. Ліплення передає уявлення про предмет: співвідношення розмірів частин скульптури. Скульптура має тривимірне зображення, яка може розглядатися з усіх боків. Аплікація – це площинне узагальнення образу в якому можна пересувати, порівнювати, накладати один на одного матеріал. У ліпленні й

аплікації залишається реалістична основа зображення, на відміну від малюнка, який може видозмінювати форми реальності. Малювання – це засвоєння процесів знакової діяльності. Діти творчо збагаченні можливостями й засобами у малюванні. Дошкільники можуть малювати без нагляду дорослих, таким чином проявляти творчі здібності.

Нетрадиційні засоби зображення прискорюють розвиток творчих здібностей дітей. Для забезпечення творчості під час образотворчої діяльності, малечу ознайомлюють з нетрадиційними техніками зображення. В аплікації використовують нестандартні матеріали або застосовують інтеграцію. У малюванні також використовують нестандартні матеріали, але для зображення ними малюнка. Застосовується безліч технік, як малювання пальцем, штампування, кляксографія, піктографія та інше. Організація художньої діяльності розвиває індивідуальні й творчі можливості дитини. Художні здібності формуються поступово, і тільки в старшому дошкільному віці вони проявляються. Цей весь час дошкільного періоду вдосконалюються вміння і навички, які необхідні для художніх здібностей. Тільки цілеспрямована робота зображувальної діяльності допоможе розвинути творчі здібності.

Висновок до розділу 1

У першому розділі розглянуто теоретичні основи розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблем розвитку творчих здібностей: їх виникнення з людської рутини, утворення на основі творчої діяльності, становлення за допомогою наслідування й зразків, стимул розвитку – творчий потенціал, формування яке залежить від сприятливих умов, перехід творчих здібностей в обдарованість.

Визначено вікові особливості розвитку творчих здібностей дошкільників. Вплив уяви на кожен віковий етап розвитку, зміна діяльності залежно від досягнень дитини, розгляд кожного вікового періоду для визначення перебігу

творчих здібностей. Засобами розвитку творчих здібностей дітей на кожен період дошкілля є ігри: рухливі, дидактичні, творчі, режисерські, самодіяльні. Малювання також своєрідна гра, у якій можливо поєднати ігрову й мовленнєву діяльність. Засоби зображувального мистецтва у повсякденному житті, також мають свою специфіку на кожному році дошкільників.

Образотворча діяльність виступаючи засобом розвитку творчості, формує основні вміння та навички дітей. Вихователь організовує сприятливі умови розвитку творчої діяльності дітей засобами образотворчого мистецтва. Образотворча діяльність має дозображувальний період – малювання дитиною перших карлючок, і зображувальний період – свідоме зображення предметів малюком. Виникає зображувальна діяльність, яка розвиває емоції й естетичне сприймання. Образотворча діяльність розділяється на ліплення, аплікацію, малювання. Кожна образотворча діяльність розвиває моторику рук, увагу, емоції, естетичний смак, творчий підхід і потенціал, творчі нахили та здібності. Використовують нетрадиційну образотворчу діяльність, її техніки, для ефективного прояву та розвитку творчих здібностей. Художня здібність з'являється тільки в старшому дошкільному віці, завдяки цілеспрямованій роботі попередніх років, засобами зображувальної діяльності.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Критеріально-рівнева характеристика розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Проведення експериментального дослідження з проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності, було здійснено у Чернігівському дошкільному навчальному закладі № 76 «Золота рибка», м. Чернігова. До експерименту залучено старші групи: № 6 «Золота рибка» - експериментальна (15 дітей), № 4 «Барвінок» - контрольна (15 дітей); та середні групи: № 11 «Веселка» - експериментальна (15 дітей), № 10 «Каченя» - контрольна (15 дітей). Загальна кількість дітей, які взяли участь у дослідженні – 60 осіб. Також були залученні батьки та вихователі дошкільників. Дослідно-експериментальна робота проводилася протягом березня – травня 2023 року, з дотриманням пов'язаних між собою етапами: констатувальним, формувальним, контрольним.

Констатувальний етап складається з визначення первинного рівня творчих здібностей середніх і старших груп дошкільників в образотворчій діяльності. Здійснення діагностики виконувалося за допомогою тесту і методик, які визначають творчу здібність за оригінальністю, гнучкістю, швидкістю, уявою; індивідуального тестування (старша група) дітей, яке визначає рівень сформованості загальних творчих здібностей; анкетування батьків дошкільників, щодо творчих проявів їх дітей, яке проводиться лише на даному етапі.

Формувальний етап – на основі отриманого рівня дошкільників, спостереження та бесід з вихователями, вдалося розробити експериментальну методику розвитку творчих здібностей дітей. До методики експериментальних груп входить: використання самостійної діяльності дітей для проведення з

ними творчих ігор; заняття з образотворчої діяльності проводиться зі застосуванням нетрадиційних технік. У контрольних групах дотримання занять й поза ними, здійснюється по стандартній програмі дошкільного закладу.

Контрольний етап проводить повторне визначення рівнів розвитку творчих здібностей дошкільників, після виконання експерименту, власне порівнявши експериментальні та контрольні групи, щоб підтвердити ефективність розробленої методики.

Для діагностики рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників в образотворчій діяльності, загальною кількістю 30 дітей, було використані такі методи:

1. Тест «Кола» для діагностики творчих здібностей [43, с. 149–151];
2. Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості;
3. Анкета для батьків «Творча дитина».

У середній групі брали участь 30 дошкільників загальної кількості. Для виявлення їх рівня розвитку творчих здібностей в образотворчій діяльності, використовувались такі методи:

1. Методика доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка) [10, с. 20–21];
2. Методика «Творча уява» [10, с. 10–11];
3. Анкета для батьків «Творчий потенціал дитини».

Нижче представлені методики та результати діагностики з рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників в образотворчій діяльності. Експериментальна група № 6 «Золота рибка», контрольна група № 4 «Барвінок».

1. Тест «кола» для діагностики творчих здібностей

Мета: діагностика творчих здібностей: визначення оригінальності, гнучкості, швидкості.

Необхідний матеріал: аркуш з 20 намальованими кружечками діаметром 2 см (рис. 2.1.), прості олівці для малювання.

Хід виконання: дитині дають завдання перетвори кожне коло в будь-який незвичайний предмет; намалювати предмети використавши всі кола. На виконання завдання дається 5 хвилин.

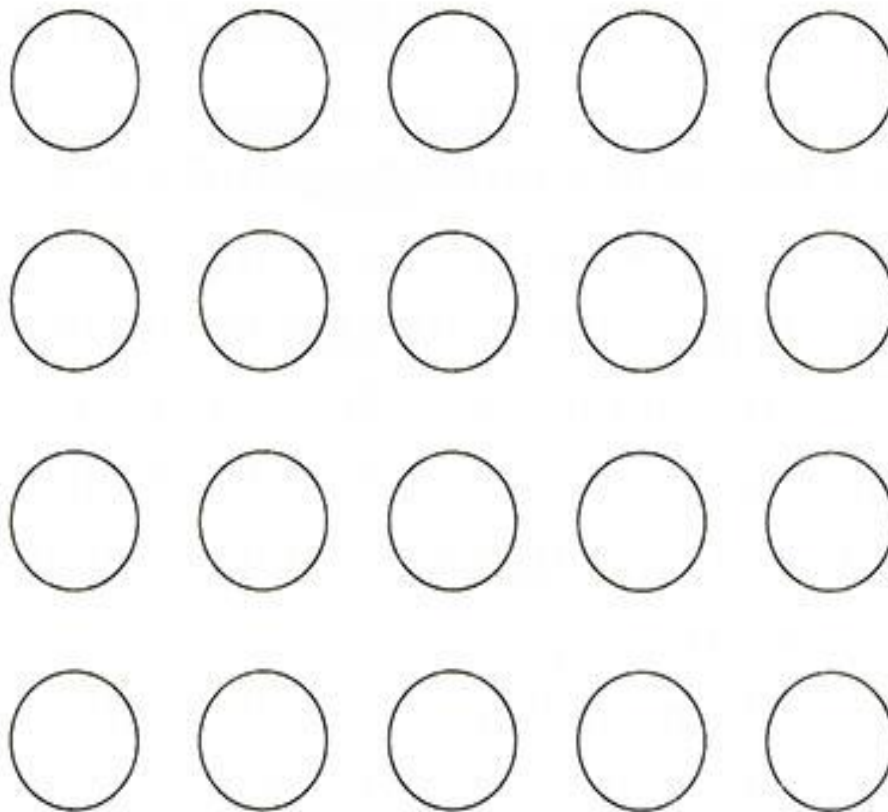

Рис. 2.1. Діагностичний матеріал творчих здібностей

Обробка результатів

Оригінальність малюнка виявляється в тому, що у дошкільника виникають нові, нетипові ідеї малюнків предметів, що мають форму кола. Звичайні зображення, які часто зустрічаються в дитячих малюнках, як яблуко, м'ячик, сонечко, обличчя людини, зайчик, тарілка, колесо, повітряна кулька, квітка і т. д., оцінюються в 0 балів.

Оригінальними малюнками можна вважати предмети, які не так часто зображують діти (кнопка дзвінка, торт, гудзик, їжачок, що згорнувся в клубочок, Колобок, смайлик, планета, дзеркальце, хокейна шайба, вишенька тощо). Кожному оригінальному малюнку присвоюється 1 бал. Якщо дитина

об'єднує в одну композицію пару чи декілька кіл, то додається за оригінальність по 1 балу за кожне об'єднання.

Гнучкість – це здатність дитини використовувати різноманітні ідеї зображення, звертаючись до різних галузей знань, використовуючи велике коло предметів і явищ. Для оцінки гнучкості підраховується кількість узагальнених слів-понять, які містять відразу декілька намальованих предметів і явищ.

Наприклад, малюнки тварини або тільки голови, можна об'єднати загальним поняттям «тварина». Інші слова-поняття об'єднують інші предмети, наприклад: «небесні тіла» – Місяць, Сонце, планета, зірки; «фрукти та овочі» – яблуко, груша, огірок, диня, кавун. Так, можна включити намальовані дитиною предмети в групи «тварини», «рослини», «одяг», «посуд», «аксесуари» та багато іншого.

Кількість груп, які можуть включати один або кілька предметів, підсумовується й оцінюється – по 1 балу за кожну групу. При підрахунку та аналізі груп враховуються всі малюнки, а не тільки оригінальні.

Швидкість – це швидкість продуктивності образотворчої діяльності дошкільника, тобто це здатність за обмежену кількість часу (5 хвилин) виконати великий обсяг роботи, намалювавши багато предметів. У тесті рахується кількість кіл, які використала дитина для зображення предметів за п'ять хвилин. За кожне коло-малюнок надається 1 бал.

Інтерпретація результатів

Низький рівень:

- Оригінальність 0–2 бали;
- Гнучкість 1–2 бали;
- Швидкість 0–9 балів.

Середній рівень:

- Оригінальність 2–6 балів;
- Гнучкість 3–4 бали;
- Швидкість 10–13 балів.

Високий рівень:

- Оригінальність понад 7 балів;
- Гнучкість понад 5 балів;
- Швидкість понад 14 балів.

Після проведення діагностики, вдалося отримати результати експериментальної та контрольної групи, і в кінці узагальнити результат на рівень розвитку творчих здібностей у таблиці 2.1 (скорочення у таблиці: к/д – кількість дітей).

Таблиця 2.1

Результати діагностування рівня розвитку творчих здібностей (старшої) експериментальної та контрольної групи за тестом «Кола»

№	Групи	Оригінальність		Гнучкість		Швидкість		Загальна кількість відсотків	Рівень творчих здібностей
		к/д	%	к/д	%	к/д	%		
1.	Експериментальна № 6 «Золота рибка»	2	13,34%	1	6,66%	4	26,66%	15,55%	Високий
2.	Контрольна № 4 «Барвінок»	4	26.66%	3	20%	4	26.66%	24,45%	
3.	Експериментальна № 6 «Золота рибка»	9	60%	11	73,34%	6	40%	57.79%	Середній
4.	Контрольна № 4 «Барвінок»	8	53,34%	10	66.66%	9	60%	60%	
5.	Експериментальна № 6 «Золота рибка»	4	26,64%	3	20%	5	33.34%	26.66%	Низький
6.	Контрольна № 4 «Барвінок»	3	20%	2	13,34%	2	13,34%	15,55%	

Аналізуючи результати таблиці 2.1 можна спостерігати деякі відмінності між групами. У експериментальній групі досягли високого рівня розвитку творчих здібностей 15,55% дітей, а контрольна – 24,45%. Діти яскраво проявили свої оригінальні ідеї та втілили їх в малюнок, деякі застосували свою

неймовірну гнучкість та швидкість. До середнього рівня відноситься більшість дітей груп, так у № 6 «Золотій рибці» виявилось 57,79% дошкільників, а в № 4 «Барвінок» – 60%. В обох групах майже один відсоток вихованців, які мають середній рівень прояву здібностей. Низький рівень, який досягла експериментальна група складає 26,66%, на противагу контрольна 15,55%. До даного рівня відносяться ті діти, які не уявляли що малювати, навіть після повторного інструктажу. Вони змальовували зразок і підглядали до сусідів, змальовуючи їх ідеї.

2. Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості

Мета: оцінити рівень сформованості загальних творчих здібностей.

Необхідний матеріал: набір тверджень.

Хід виконання: тест проводиться індивідуально з кожною дитиною та надається інструкція виконання. Дошкільник повинен уважно слухати кожне твердження дорослого і відповідати на нього: «Так» – якщо думка збігається зі сказаним або «Ні» – якщо думка дитини не сходиться з твердженням.

Список тверджень за методикою визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості [10, с. 22–23] у додатку А.

Обробка результатів відповіді

«Так» – № 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 18, 19.

«Ні» – № 2, 5, 6, 11, 13, 16, 17.

За кожен збіг нараховується по 2 бали. Якщо дитина довго вагалася або змінила варіант відповіді на вірний варіант, то нараховується 1 бал.

Інтерпретація результатів

I. 30–38 балів – дуже високий рівень сформованості загальних творчих здібностей.

II. 24–29 – високий рівень.

III. 11–23 – середній рівень.

IV. 4–10 – низький рівень

V. 0–3 – дуже низький рівень сформованості загальних творчих здібностей.

Узагальнені результати експериментальної та контрольної групи, відображенні у таблиці 2.2, використовуючи методику рівня сформованості загальних творчих здібностей. З кожною дитиною було проведено індивідуальне опитування, яке допомогло оцінити рівень кожного вихованця.

Таблиця 2.2

Результати експериментальної та контрольної групи за методикою рівня сформованості загальних творчих здібностей

№	Рівень сформованості загальних творчих здібностей	Експериментальна група № 6 «Золота рибка»		Контрольна група № 4 «Барвінок»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
I.	Дуже високий рівень	1	6,68%	2	13,34%
II.	Високий рівень	4	26,66%	3	20%
III.	Середній рівень	6	40%	8	53,33%
IV.	Низький рівень	4	26,66%	2	13,33%
V.	Дуже низький рівень	0	0,00%	0	0,00%

За таблицею 2.2 можна побачити, що дуже високий рівень сформованості загальних творчих здібностей у групі № 6 «Золота рибка» – 6,68%, а в № 4 «Барвінок» 13,34% дітей. До високого рівня експериментальної групи відноситься 26,66% дошкільників, контрольна має 20% вихованців. Всі діти даного і вищого рівня відповідали чітко на твердження, навіть не вагаючись. Як і в попередньому тесті до середнього рівня відноситься більшість: 40% – експериментальна, 53,33% – контрольна група. У «Золотій рибці» – 26,66% дошкільників з низьким рівнем, у «Барвінку» – 13,33%. Діти цього рівня не могли сконцентруватися, їм було важко відповідати на твердження, постійно вагалися та відволікалися. З дуже низьким рівнем – дітей не виявлено в обох групах.

3. Анкета для батьків «Творча дитина»

Метод анкетування допоможе відкрити більш цілісну картину розвитку творчих здібностей дітей старшого віку в образотворчій діяльності (Додаток Б). Анкета розроблена для разового використання, адже особливості розвитку творчості дітей ще не відомі. Основною метою даного анкетування є визначення рівня розвитку творчості дитини в образотворчій діяльності, її сильних сторін, перспектив. Розроблена анкета «Творча дитина» містить у собі 10 питань, на кожне з яких можна обрати три варіанти відповіді: «Так» (2 бали), «Іноді» (1 бал), «Ні» (0 балів). Критерії анкети творчих здібностей дітей в образотворчому мистецтві, мають такі рівні:

Високий рівень – 16–20 балів.

Середній рівень – 10–15 балів.

Низький рівень – 0–9 балів.

Опитавши батьків експериментальної та контрольної групи вдалося виявити схильність дітей до творчості в мистецтві. Інтерпретовані результати у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати рівня творчих здібностей експериментальної та контрольної групи батьків в образотворчій діяльності за методикою анкетування «Творча дитина»

№	Рівень творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності	Експериментальна група № 6 «Золота рибка»		Контрольна група № 4 «Барвінок»	
		К-сть батьків	Відсотки	К-сть батьків	Відсотки
1.	Високий рівень	5	33,34%	6	40%
2.	Середній рівень	7	46,66%	7	46,66%
3.	Низький рівень	3	20%	2	13,34%

Аналізуючи таблицю 2.3, то 33,34% батьків експериментальної групи вважають, що в їх дитини високий рівень здібностей, водночас 40% батьків контрольної групи аналогічно вважають. 46,66% – мають середній рівень в обох групах. Щодо низького рівня, то 20% батьків у групі № 6 «Золота рибка», і

13,34% у групі № 4 «Барвінок», вважають, що їх дитина не спрямована до образотворчої діяльності, у них є здібності, але не в даній галузі.

Провівши всі методики з експериментальною групою № 6 «Золота рибка» та контрольною групою № 4 «Барвінок», було узагальнено та відтворено (див. рис. 2.2.) результат розвитку творчих здібностей старших дошкільників в образотворчій діяльності.

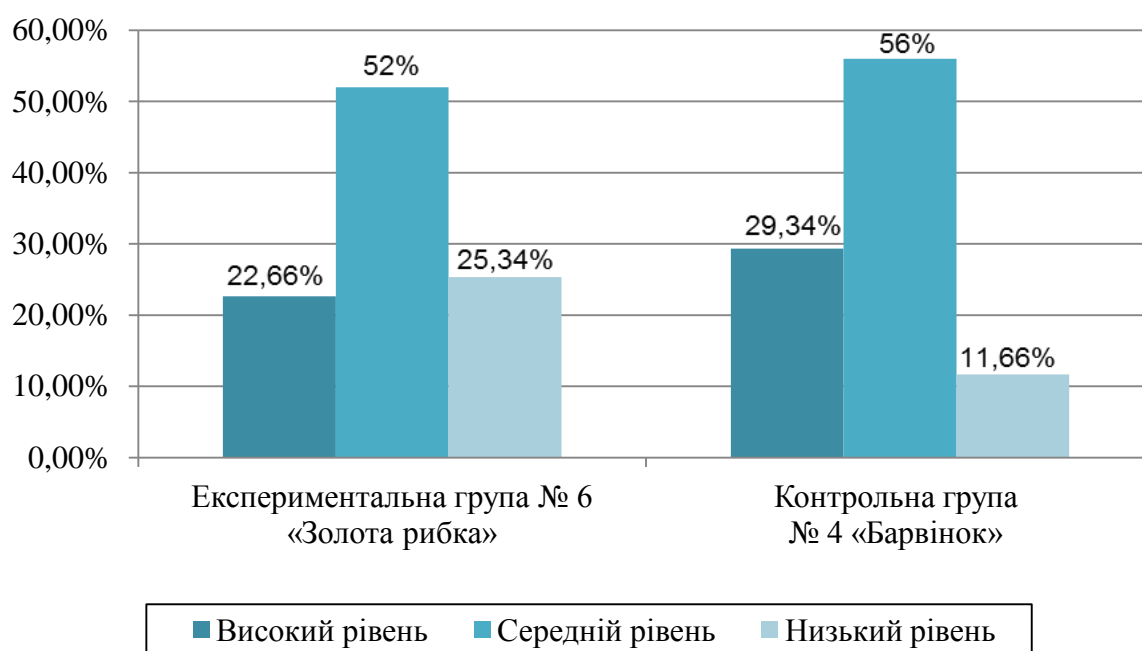

Рис. 2.2. Співвідношення рівнів розвитку творчих здібностей експериментальної та контрольної групи в образотворчій діяльності (у %). Дошкільники старшої вікової групи

Можна побачити за загальним результатом, що у двох досліджених групах, більшість дітей мають середній рівень розвитку творчих здібностей в образотворчій діяльності. Також експериментальна група має майже один відсоток дітей з високим і низьким рівнем розвитку творчих здібностей. Щодо контрольної групи, у них більший відсоток дітей з високим рівнем ніж з низьким, тому і була обрана група № 6 «Золота рибка» експериментальною. Це дає підстави удосконалити й увести різні нетипові техніки на заняттях з образотворчої діяльності та доповнити самостійну діяльність дошкільників.

Констатувальний етап дослідження пройшов успішно та вказав на слабкі сторони навчання дошкільників старшої групи.

Констатувальний етап старшої дошкільної групи закінчився, а дошкільників середньої групи тільки розпочинається. Як відомо, по теорії даної наукової роботи, діти вікового періоду 4-5 років, тільки починають розвивати творчі здібності, а дехто взагалі починає формувати їх. Тому для виявлення рівня розвитку творчих здібностей дошкільників середньої групи, були підібрані методи на різні спрямування. У них міститься діагностика на виявлення оригінальності, гнучкості, уяви, потенціалу, які в підсумку нададуть загальний результат розвитку творчих здібностей дітей в образотворчому мистецтві. Для проведення методики було обрано експериментальну групу № 11 «Веселка» та контрольну № 10 «Каченя» дошкільників середньої вікової групи. Надалі представлені самі методики та результати діагностування дітей 4–5 років.

1. Методика доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка)

Мета: визначення образної оригінальності та гнучкості мислення.

Необхідний матеріал: стандартні бланки з фігурами, прості олівці для малювання.

Хід виконання: дітям проводять інструкцію: «Вам надається бланк із зображеннями чотирьох різних фігур. Ці фігури необхідно доповнити та вдосконалити кожна з них таким чином, щоб фігури досягти певного зображення. Також слід назвати кожен малюнок».

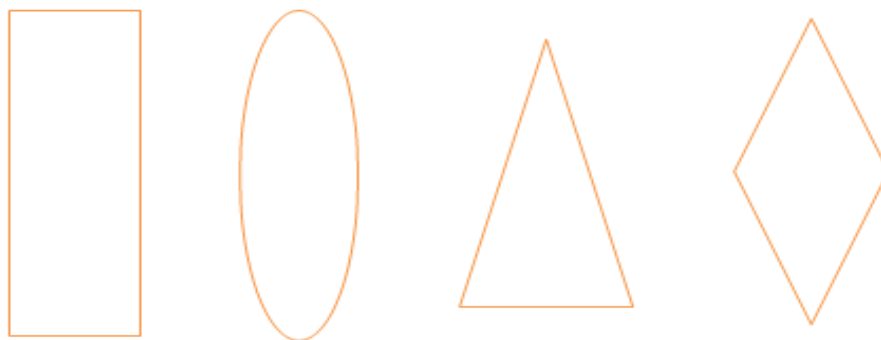

Рис. 2.1. Діагностичний матеріал оригінальності та гнучкості мислення

Обробка результатів

Гнучкість зображення виявляється поміж переходів від одного виду об'єктів до іншого. Кожен перехід має оцінку в 1 бал. Приклади видів: рослини, тварини, транспорт, символічні зображення. У такому випадку можна використати максимум 4 видів об'єктів, тож найвища оцінка – 3 бали.

Оригінальність – оцінюється неповторність зображення чи назви. Визначення оригінальності діє шляхом порівняння певної відповіді з відповідями інших дітей групи: якщо відповідь зустрічається не частіше, ніж у 5–10% досліджуваних, то за неї нараховують додатково 1 бал, коли менше, ніж у 2 – 4%, то 2 бали. Додатковий бал може бути нарахований окремому малюнку у якому присутня різнобарвність, внесенні деталі, дотримана акуратність зображення. Якщо у малюнку є 2/3 або 3/3 особливостей, нараховується 1 додатковий бал.

Інтерпретація результатів

Низький рівень:

- Гнучкість 0–1 бали;
- Оригінальність 0–2 бали.

Середній рівень:

- Гнучкість 2 бали;
- Оригінальність 3–5 балів.

Високий рівень:

- Гнучкість 3 бали;
- Оригінальність понад 6 балів.

Виконавши діагностику з експериментальною та контрольною групою, отримали результати прояву творчих здібностей у таблиці 2.4, за методикою доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка). Методика допомогла визначити оригінальність і гнучкість мислення дошкільників вікового періоду 4–5 років. Узагальнення результатів прояву творчих здібностей дітей, описані в кінці стовпця таблиці.

Таблиця 2.4.

Результати експериментальної та контрольної групи рівня прояву творчих здібностей за методикою доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка)

№	Групи	Оригінальність		Гнучкість		Загальна кількість відсотків	Рівень прояву творчих здібностей
		К-сть дітей	Відсоток	К-сть дітей	Відсоток		
1.	Експериментальна № 11 «Веселка»	2	13,33%	3	20%	16,67%	Високий
2.	Контрольна № 10 «Каченя»	4	26,66%	3	20%	23,33%	
3.	Експериментальна № 11 «Веселка»	8	53,34%	10	66,66%	60%	Середній
4.	Контрольна № 10 «Каченя»	7	46,68%	9	60%	53,34%	
5.	Експериментальна № 11 «Веселка»	5	33,33%	2	13,34%	23,33%	Низький
6.	Контрольна № 10 «Каченя»	4	26,66%	3	20%	23,33%	

Проаналізувавши таблицю 2.4 виявилось, що на високий рівень прояву творчих здібностей припадає – 16,67% дітей в експериментальній групі та 23,33% – у контрольній групі. У вихованців цього рівня були унікальні малюнки, присутня акуратність, гнучкість мислення. До середнього рівня віднеслося 60% групи №11 «Веселка», до групи № 10 «Каченя» 53,34%. До низького рівня належить 23,33% – групи експериментальної та контрольної. Можна спостерігати те, що діти двох груп майже на одному рівні проявили творчі здібності.

2. Методика «Творча уява»

Мета: визначити рівень уяви, ступінь її гнучкості та оригінальності.

Необхідний матеріал: три аркуші паперу розміром 1/2 стандартного аркуша зошита. По середині першого аркуша зображений контур квадрата з довжиною 2,5 см кожної сторони. На другому – контур круга діаметром 2,5 см. На третьому аркуші – контур трикутника рівностороннього, довжина сторін – 2,5 см. Набір простих олівців.

Хід проведення: дослідження проводиться трьома підходами. Спочатку дітям надається інструкція виконання завдання. Дошкільники повинні намалювати малюнок використовуючи контур геометричної фігури, якість і зміст зображеного немає значення. По сигналу «Стій!» малювання закінчується, дітям на малювання дається по 3 хвилини на кожен аркуш паперу з фігурою. Хід методики проводиться три рази: спочатку – аркуш з контуром квадрата, потім – круга, на кінець – трикутника.

Обробка результатів:

1) Рівні розвитку уяви:

I рівень – зображення має складний сюжет, у якому контур геометричних фігур використовується як одна із деталей малюнка.

II рівень – контур геометричної фігури продовжує бути основною складовою, але зображення має складний сюжет доповнюючи деталі контуру;

III рівень - контур застосовується як основна деталь, але зображення це вже деякий сюжет, можуть бути присутні доповнені деталі;

IV рівень – контур використовується як основна деталь, поруч присутні намальовані частини іншої геометричної фігури;

V рівень – контур використовується як основна деталь малюнка, малюнок при цьому простий, без доповнень та являє собою одну фігуру;

2) Ступінь гнучкості уяви – кількість малюнків на один і той же сюжет:

Висока – уява гнучка, коли всі малюнки на різні сюжети, причому зображення захоплює внутрішню й зовнішню частину контуру. *Середня* – уява зі слабкою фіксованістю образу, якщо два малюнки на один і такий же сюжет. *Низька* – уява сильно фіксує образи, якщо всі зображення на один і той же сюжет. *Ригідність уяви* – це малюнки, які не виходять за контури геометричних фігур. У такому випадку фіксація образів проходить відносно внутрішнього простору контуру.

3) Ступінь стереотипності або оригінальності уяви – зміст малюнків.

Типові малюнки: контури круга – квітка, сонце, обличчя людини, заєць, колесо; контур трикутника – дім, дах, дорожній знак, людина з трикутною

головою або з трикутним тулубом, піраміда; контур квадрата – людина, робот, дім, вікно, геометрична фігура, телевізор, книга, куб.

Низький ступінь оригінальності – всі малюнки на стандартний сюжет;

Середній ступінь оригінальності – два малюнки на стандартний сюжет;

Високий рівень оригінальності – якщо один малюнок на стандартний сюжет, а інші на оригінальний сюжети;

Творча уява – всі малюнки індивідуальні та нестандартні.

Як зазначалося раніше, уява у віковому періоді 4–5 років істотно впливає на розвиток та закріплення творчих здібностей дітей, як і потенціал, тому дана методика допомогла розпізнати задатки дітей в образотворчій діяльності. Результати проведеної діагностики в експериментальній та контрольній групі узагальнені та внесені у таблицю 2.5, за методикою «Творча уява».

Таблиця 2.5

Результати діагностування рівня розвитку творчої уяви дітей 4–5 років експериментальної та контрольної групи за методикою «Творча уява»

№	Рівень розвитку творчої уяви	Експериментальна група № 11 «Веселка»		Контрольна група № 10 «Каченя»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
I.	Дуже високий рівень	2	13,34%	1	6,66%
II.	Високий рівень	1	6,66%	2	13,34%
III.	Середній рівень	6	40%	7	46,66%
IV.	Низький рівень	4	26,66%	5	33,34%
V.	Дуже низький рівень	2	13,34%	0	0,00%

За таблицею 2.5 дуже високий рівень творчої уяви має 13,34% дітей експериментальної групи, 6,66% контрольної групи. До групи № 11 «Веселка» відноситься 6,66% вихованців високого рівня, у № 10 «Каченя» – 13,34%. Діти цих рівнів під час малювання проявили гарну уяву, гнучке мислення, в результаті чого зображення не типові та різноманітні. Середній рівень проявили

40% дітей експериментальної групи, 46,66% контрольної. З низьким рівнем виявилось 26,66% дітей групи № 11 «Веселка», 33,34% групи «Каченя». Такого рівня дошкільники не проявили свою уяву, намалювали типовий сюжет на кожному з аркушів. Дуже низький рівень має експериментальна група – 13,34%, діти обвели всі контури не охайно, не доповнили малюнки деталями. У контрольній групі відсутні діти з дуже низьким рівнем творчої уяви.

3. Анкета для батьків «Творчий потенціал дитини»

Основна мета методики анкетування батьків, виявити рівень творчого потенціалу дошкільників середньої групи. Анкета розроблена для одного використання. Як відомо, через потенціал проявляються творчі здібності дітей даного вікового періоду, тому створена анкета допоможе визначити рівень здібностей дітей при узагальнених результатах. Розроблена анкета «Творчий потенціал дитини» (Додаток В) містить у собі 17 питань, на кожне з якого можна відповісти «Так» (1 бал) або «Ні» (0 балів). Критерії анкети творчого потенціалу дитини, мають такі рівні:

Високий рівень – 14–17 балів.

Середній рівень – 7–13 балів.

Низький рівень – 0–6 балів.

Після опитування батьків експериментальної та контрольної групи, вдалося отримати результати творчого потенціалу дошкільників та занести у таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Результати рівня творчого потенціалу експериментальної та контрольної групи (батьків) за методикою анкетування «Творчий потенціал дитини»

№	Рівень творчого потенціалу дітей	Експериментальна група № 11 «Веселка»		Контрольна група № 10 «Каченя»	
		К-сть батьків	Відсотки	К-сть батьків	Відсотки
1.	Високий рівень	4	26,66%	5	33,34%
2.	Середній рівень	8	53,34%	6	40%
3.	Низький рівень	3	20%	4	26,66%

Згідно з таблицею 2.6. високого рівня творчого потенціалу дітей, в експериментальній групі досягли 26,66%, у контрольній – 33,34%, за відповідями батьків. До середнього рівня відноситься 53,34% дітей групи № 11 «Веселка» та 40% дітей групи № 10 «Каченя». За відповідями близьких, низький рівень набрали 20% дітей експериментальної групи та 26,66% вихованці контрольної групи.

Узагальнені отримані результати за всіма методиками з експериментальною групою № 11 «Веселка» та контрольною групою № 10 «Каченя» на рівень розвитку творчих здібностей дітей віком 4–5 років (див. рис. 2.4.).

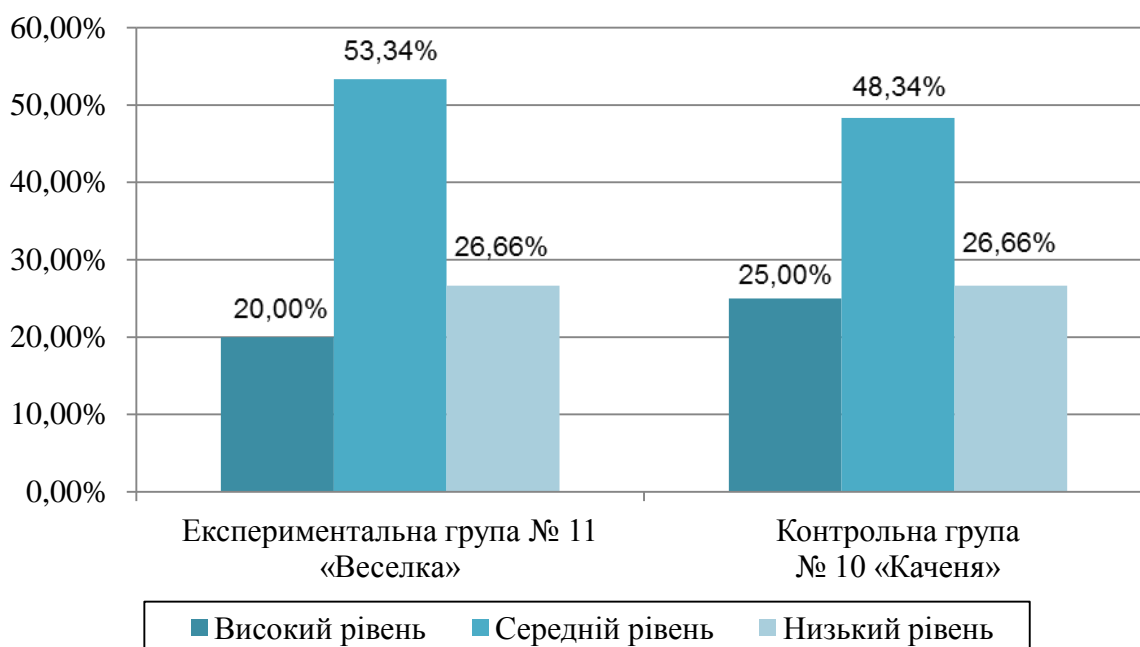

Рис. 2.4. Співвідношення рівнів розвитку творчих здібностей експериментальної та контрольної групи в образотворчій діяльності (у %). Дошкільники 4–5 років вікового періоду

Результати на рівень розвитку творчих здібностей в образотворчому мистецтві старшої та середньої групи майже ідентичні. У дітей 4–5 років експериментальної та контрольної групи, також переважає середній рівень творчих здібностей. Контрольна група має майже один відсоток дітей високого і низького рівня, але низький трішки переважає. А експериментальна група № 11 «Веселка» має більше дітей з низьким рівнем ніж з високим. Тому

констатувальний етап пройшов гладко, надав можливість підняти рівень творчих здібностей дошкільників середньої групи в образотворчій діяльності, під час занять і самостійній діяльності.

2.2. Організація і хід експериментального дослідження

З метою визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшої та середньої групи в образотворчій діяльності, був проведений констатувальний етап. Він надав побачити якість проведення занять з образотворчої діяльності, наскільки діти зацікавлені в цьому, як вихователі надають творчі можливості дітям. Результати досить непогані, адже що в експериментальних та контрольних групах, більшість дітей мають середній рівень здібностей. Спираючись на це формувальний етап дослідження розроблений, щоб удосконалити розвиток творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. Для ефективного вдосконалення розвитку творчості дітей були визначені такі умови:

- 1) урахування індивідуальних і вікових особливостей дошкільників старшої та середньої групи;
- 2) сприяння розвитку творчої уяви, здібностей, надання можливостей і прояву потенціалу дітей.
- 3) плавне уведення творчих ігрових засобів під час самостійної діяльності дітей;
- 4) інтегровані заняття з образотворчої діяльності;
- 5) використання нетрадиційної технології під час творення.

Враховуючи результати дослідження першого етапу, була сформована удосконалена програма розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності, яка охоплює педагогічні умови навчання середньої та старшої групи дошкільників. Експериментальна методика має три етапи: підготовчий, практичний, творчий. Методика розрахована на плавний розвиток творчих здібностей вихованців, завдяки представленим етапам.

На основі творчих ігор, теорії розв'язання винахідницьких завдань, занять з нетрадиційними техніками, побудований формувальний етап експериментального дослідження. Загальна кількість дітей, які брали участь у формувальному етапі – 30: зі старшої групи – 15 дітей, з середньої групи – 15 дітей. Визначена методика для старшої групи дошкільників № 6 «Золота рибка» знаходиться у таблиці 2.7, для дітей середньої групи № 11 «Веселка» методика у таблиці 2.8. Спершу буде розглянута методика дошкільників старшого вікового періоду.

Таблиця 2.7

Експериментальна методика розвитку творчих здібностей старших дошкільників у образотворчій діяльності

Етапи роботи	Завдання етапу	Методи та засоби
Підготовчий	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати пізнавальну активність; • Формувати творче мислення, уяву, фантазії, здібності; • Розкривати потенціал і надавати можливість дітям; • Формувати зацікавленість до складних завдань. 	1. Творчі ігри: «Вгадай на що схоже», «Фантастична тварина», «Хмари-загадки». 2. Технологія ТРВЗ: «А що, коли б...», «По колу».
Практичний	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати творчі здібності; • Стимулювати ініціативу дітей до творчої роботи; • Закріплювати творче ставлення до занять з образотворчої діяльності; • Використання можливостей дітей та проявлення потенціалу; • Формувати у дітей реалізацію своїх творчих задумів. 	1. Творчі ігри: «Таємничий малюнок», «Добери візерунок», «Чарівне дерево». 2. Технологія ТРВЗ: «Ломи головка з паличок», «Уяви себе». 3. Заняття з образотворчого мистецтва – малювання: «Метелик»
Творчий	<ul style="list-style-type: none"> • Активно проявляти творчий задум в іграх; • Проявляти індивідуальні творчі здібності на заняттях з образотворчої діяльності; • Формувати висловлювати 	1. Творчі ігри: «Хто вилупився з яйця?», «Чарівна мозаїка», «Фігурки з дроту». 2. Технологія ТРВЗ: «Просте і складне»,

Продовження таблиці 2.7

	<p>цікаві думки в процесі роботи;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оригінально підходити до завдань; • самовиражатися під час самостійної діяльності дошкільників. 	<p>«Ломи головка квадрат» 3. Заняття з образотворчого мистецтва – ліплення: «Золота рибка»; аплікація: «Квіти для матусі».</p>
--	--	--

Розроблена методика для дітей старшого дошкільного віку, складається з етапів, які допоможуть дітям плавно перейти до творчої діяльності. **Перший підготовчий етап** за основу має творчі ігри та ТРВЗ технології, які під час самостійної діяльності дітей були застосовані. Таким чином дитину залучають до творчої активності ненав'язливо, вона сама під час роботи проявляє свій інтерес до ігор. З підготовчим етапом у дитини починає формуватися інтерес до складних завдань, її уява, здібності, мислення тощо. Також дитина починає використовувати свої можливості й проявляти власний потенціал.

У підготовчому етапі були використані такі методи:

Творча гра «Вгадай на що схоже»

Мета: розвиток творчої уяви, мислення, пам'яті.

Матеріал: картон з приклеєними шматочками тканини та іншого матеріалу різної форми та фактури; кольорові олівці.

Хід гри: дітям пропонується уявити й побачити який-небудь образ у шматочку тканини, після чого вихованці домальовують та описують створений образ.

Творча гра «Фантастична тварина»

Мета: розвивати творчу уяву, уявлення, мислення застосовуючи різні засоби зображення.

Матеріал: різні частини тварин, птахів, риб, комах (вирізані з паперу).

Хід гри: діти повинні з наявних вирізаних елементів тварин, скласти фантастичну тварину та дати їй назву. Надалі діти обирають власну техніку та зображують фантастичну тварину.

Творча гра «Хмари-загадки»

Мета: розвиток творчої уяви, мислення; вчити знаходити образи у зображеннях з нечіткими формами.

Матеріал: картки з хмарами, аркуші паперу, підкладки, кольорові олівці.

Хід гри: розповісти про те, як цікаво влітку спостерігати за тим, як плывуть на небі хмари: «Хмарини можуть бути схожі на різних тварин, рослин тощо». Потім по черзі показувати картинки з хмарами, діти повинні назвати як найбільше варіантів їх схожості з предметами, тваринами, рослинами, фігурами людей, явищами тощо. Після відповідей дітей, запропонувати їм намалювати власну хмару-загадку.

Гра ТРВЗ «А що, коли б...»

Мета: вчити дітей висловлювати будь-які, навіть найнесподіваніші припущення, щоб віднайти компромісний варіант розв'язання проблеми; розвивати кмітливість, уяву, пам'ять, мислення.

Хід гри: діти уважно слухають дорослого та відповідають на запитання за своїм припущенням подій. Наприклад: «А що, коли б була постійно зима?», «А що, коли б позитивні герої улюбленого мультфільму, стали негативними, а ті навпаки?», «А що, коли б цукерок не існувало?». Діти дають декілька варіантів відповіді.

Гра ТРВЗ «По колу»

Мета: розвивати асоціативне мислення, пам'ять, уяву.

Хід гри: діти сідають в коло, одна дитина називає позитивні якості якогось об'єкта, наступна – негативні й т.д. Наприклад: м'яч стрибає, б'є, котиться, слизький, красивий, холодний...

На другому практичному етапі використовувалися творчі ігри, теорія розв'язання винахідницьких завдань та заняття з образотворчого мистецтва, а саме малювання. Другий етап активізує розвиток творчих здібностей дошкільників, реалізує їх творчі задуми, стимулює до творчого натхнення. Також надає виявляти дітям свої можливості й потенціал без допомоги дорослих, формує творче ставлення до занять з образотворчого мистецтва.

До практичного етапу дослідження входять такі методи:

Творча гра «Таємничий малюнок»

Мета: розвиток аналітичного і творчого мислення, уяви, пам'яті, уваги, моторики рук; формувати вміння висловлювати свої емоції; закріплювати графічні навички.

Матеріал: підкладки, білий олівець, кольорові олівці, аркуші білого паперу.

Хід гри: дорослий підготовлює малюнок, зображаючи що-небудь білим олівцем на папері. Далі дорослий збирає дітей та починає розповідати про «Чарівну» картину. Після розповіді, дорослий показує дітям, що треба обережно заштрихувати кольоровими олівцями аркуш паперу, щоб з'явилася картина. Потім запропонувати дітям самостійно створити таємничу картинку.

Творча гра «Добери візерунок»

Мета: розвиток креативного, творчого мислення; закріпити знання елементів українського народного розпису.

Матеріал: картки з вирізаними силуетами дівчат, картки з елементами петриківського, опішнянського, косівського та ін. розписів.

Хід гри: доручити дошкільникам створити сукню для дівчаток методом накладання. Після чого діти створюють орнамент для посуду.

Творча гра «Чарівне дерево»

Мета: розвиток творчої уяви, уявлення, мислення, пам'яті, оригінальності; створити творчу атмосферу, дати вихід емоціям.

Матеріал: аркуші паперу, гуаш, кісточка, стани з водою, підкладки, вологі серветки.

Хід гри: діти повинні намалювати чарівне дерево, яке у результаті повинно бути несхожим ні на одне відоме дерево. Також на гілках дерева можуть бути які-небудь незвичайні речі.

Гра ТРВЗ «Ломи головка з паличок»

Мета: тренувати логічне мислення, комбінаторні можливості, вміння бачити умову завдання з незвичного боку.

Хід гри: дітям пропонується взяти 4 палички та скласти з них квадрат, потім переставити одну паличку так, щоб утворився совочок; або із 6 паличок збудувати прямокутник, натомість переставити 2 палички так, щоб вийшло два трикутники.

Гра ТРВЗ «Уяви себе»

Мета: розвивати вміння перевтілюватись не тільки в другу людину, а й у тварину або неживий предмет; спроможність співпереживати, розуміти один одного.

Хід гри: Дорослий пропонує дітям уявити себе кущиком та їх запитує: «Про що мріяли б? Кого боялися? Про що шепоче ваше листячко?». Потім пропонує поставити себе на місце горобця і відповісти: «Як вам живеться? З ким товаришуєте?». У кінці дітям пропонується пройтися так, неначе вони створені з каменю, землі, води, вогню тощо.

Заняття з образотворчої діяльності: малювання «Метелик»

Конспект заняття знаходиться у додатку Г. Мета заняття розвивати творчу уяву, мислення, креативність, оригінальність, здібності, гнучкість, дрібну моторику рук. Діти самостійно обирають кольорову гаму малюнку, таким чином формують своє колірне сприйняття. У занятті використовується нетрадиційна техніка малювання «Монотипія». Під час виконання роботи у дітей виникає позитивний настрій на процес і результат власної творчості. Крім зображення малюнка, дошкільники дають своєму метелику назву, опираючись на його колір, форму або планований задум.

Третій творчий етап створений на базі творчих ігор, технологій ТРВЗ, занять з образотворчої діяльності – ліплення, аплікація. Третій етап має заняття, які не проводилися попередньо. Вони оформленні у стилі нетрадиційних технік. На даному етапі діти мають повну творчу атмосферу, самовиражаються, проявляють індивідуальні творчі здібності під час заняття, виражають творчі ідеї під час ігор, оригінально підходять до занять. Формується критичне, гнучке, креативне мислення, творча уява та здібності.

Творчий етап містить у собі такі методи:

Творча гра «Хто вилупиться з яйця?»

Мета: розвиток фантазії, уявлення, наочно-образного мислення, творчих здібностей.

Матеріал: аркуші паперу, кольорові олівці, фломастери, підкладки, вологі серветки.

Хід гри: прочитати дітям листа від Незнайка: «Зовсім нещодавно в нашому Сонячному місті з'явилося яйце. Усім відразу стало зрозуміло, що з нього неодмінно повинен хто-небудь вилупитися. Однак, не той, хто зазвичай з яйця вилуплюється, а зовсім навпаки... Взагалі жителі довго намагалися уявити собі цього... не знаємо, як його назвати. А потім подумали, що краще вас, діти, цього ніхто не зробить. Допоможіть нам дізнатися, хто (що) вилупиться з яйця? Намалуйте нам. Дуже чекаємо. Жителі Сонячного міста». Діти вигадують і малюють звіря, даючи йому назву.

Творча гра «Чарівна мозаїка»

Мета: розвиток вміння дітей створювати в уяві предмети, опираючись на схематичні зображення деталей даних предметів.

Матеріал: набір вирізаних з щільного картону геометричних фігур: кілька кіл, квадратів, трикутників, прямокутників різних величин.

Хід гри: роздати набори дітям та розповісти, що це чарівна мозаїка, з якої можна скласти багато цікавих і дивних зображень. Спочатку діти діють за зразком дорослого, а далі вихованці повинні скласти зі своєї мозаїки як найбільше різних предметів і вигадати якусь історію про один або декілька зображених предметів.

Творча гра «Фігурки з дроту»

Мета: розвиток образного мислення, уявлення, уяву, загальну моторику рук, творчі здібності; вчити розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

Матеріал: дріт різного кольору.

Хід гри: дорослий демонструє вихованцям, як можна загинати, закручувати, з'єднувати дріт. Дати дітям завдання зобразити з дроту тварину, рослину, фрукти, овочі, цифру, машину тощо. Після чого дорослий задає дітям

колективну роботу – створити зоопарк. Кожному доручено сформувати власну тварину та в кінці зібрати цілісну картину.

Гра ТРВЗ «Просте і складне»

Мета: вчити знаходити чим відрізняються між собою два предмети, розвивати системне мислення.

Хід гри: дітям пропонують кілька пар складних простих предметів для порівняння: листок – книжка, склянка порожня – склянка повна, туман – вода та інше.

Гра ТРВЗ «Ломи головка квадрат»

Мета: тренувати логічне мислення, комбінаторні навички, уяву.

Хід гри: взяти лист паперу у формі квадрата та розрізати його так, щоб утворилося 2 трикутники, 2 прямокутники, 4 трикутники тощо. Запропонувати дітям скласти один великий квадрат з усіх частин геометричних фігур. Кожній дитині надається власний «квадрат».

Заняття з образотворчої діяльності: ліплення «Золота рибка»

Інтегроване заняття: природне довкілля + образотворча діяльність: ліплення (Додаток Д). Завдання заняття закріпити знання дітей про рибок, які живуть у водоймах, річках, морях. Розповісти дітям, що існують декоративні рибки, яку одну із них будемо ліпити. З дітьми проводиться бесіда з ілюстраціями рибок. Мета заняття розвинути у дітей дрібну моторику рук, уважність, пам'ять, мислення, творчий смак. Закріпити знання про прийоми ліплення, відносність величини предметів. У дітей під час роботи виховується охайність, терпіння, бачення часткової та цілісної картини створення творчої роботи. Дошкільники формують естетичний смак, творчий погляд, творчі здібності.

Заняття з образотворчої діяльності: аплікація «Квіти для матері»

Конспект заняття у додатку Е. Мета заняття розвиток уваги, сприйняття, моторики рук, охайності, творчого мислення, уяви, здібностей. Завдання заняття ознайомити дітей різними засобами створення аплікації. Під час роботи діти обирають колір серветки, яка їм до вподоби, потім рвуть її на клаптики та

скручують. Далі всі діти створюють композицію квітів для мами. У дітей виховується свій творчий смак, обираючи кольорову гаму і складаючи її в одне ціле. Формується творче бачення, при виконанні роботи засобом нетипової техніки в аплікації, надаючи дітям ідеї для власної творчості. Діти можуть використовувати таку методику аплікації при самостійній діяльності у дошкільному закладі чи вдома.

Методики для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності успішно проведенні. Поставленні завдання вдалося реалізувати: діти спочатку адаптувалися та відкривалися, під час самостійної діяльності. Вони використовували свої творчі здібності, а дехто почав тільки активізувати їх. Потім діти почали використовувати свої можливості й потенціал, проявляти інтерес до творчої роботи, реалізовувати власні задуми під час ігор і занятті. У кінці діти легко почували себе у творчій атмосфері та кожен проявляв індивідуальні творчі здібності. Вихованці оригінально підходили до проблеми, проявляли гнучкість мислення, самовиражалися. Чи принесла ефективність, чи неефективність експериментальна методика, можна дізнатися після проведення кінцевого контрольного етапу експерименту.

Створена експериментальна методика для середньої групи, щодо розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності, майже аналогічна дошкільникам старшого вікового періоду. Методика також має три етапи, які проводяться під час самостійної діяльності вихованців і на занятті з образотворчої діяльності. Для цих дітей теорія розв'язання винахідницьких завдань складніші, адже так формується гнучке та критичне мислення, уява, уявлення, логічність думок. Заняття розроблені з використанням нетрадиційних технік, які є більше релаксовані ніж у старшій групі. Підібрані засоби переважно м'які, але не менше ефективні, а головне вони відповідають віку дітей. Як зазначалося раніше, у таблиці 2.8 знаходиться експериментальна методика для середньої групи.

Таблиця 2.8

Експериментальна методика розвитку творчих здібностей середньої групи дошкільників у образотворчій діяльності

Етапи роботи	Завдання етапу	Методи та засоби
Підготовчий	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати пізнавальну активність, потенціал, допитливість; • Формувати творче мислення, уяву, здібності; • Формувати здатність використовувати можливості; • Адаптація під творчу атмосферу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: «Кумедний клоун», «Склади натюрморт». 2. Технологія ТРВЗ: «Навпаки», «Зумій в поганому знайти добре».
Практичний	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивати творчі здібності; • Стимулювати дітей до творчої роботи; • Формувати творче ставлення до творчих ігор та занять з образотворчої діяльності; • Використання можливостей дітей та проявлення потенціалу; • Закріплювати навички до створення роботи нетиповими засобами. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: «Прикрась торти для свят», «Крапки», «Повітряні кульки». 2. Технологія ТРВЗ: «Добре – погано», «Пантоміма для кмітливих». 3. Заняття з образотворчого мистецтва – ліплення: «Зіркове небо».
Творчий	<ul style="list-style-type: none"> • Активно використовувати творчі ідеї в іграх та заняттях; • Проявляти індивідуальні риси творення та власні здібності; • Формувати висловлювати цікаві думки в процесі роботи; • Формувати творчий підхід під час самостійної діяльності; • Сформувати креативне, оригінальне, гнучке мислення й уявлення. • Комфортне відчуття дітей під час творчої роботи. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: «Домалою половинку фігури», «Чудові плямки», «Чарівна ниточка». 2. Технологія ТРВЗ: «Доведи, що один предмет – це багато», «Продовжуй зменшувати або збільшувати». 3. Заняття з образотворчого мистецтва – аплікація: «Дош, дош»; малювання: «Намистинки».

У першому підготовчому етапі методика використовується під час самостійної діяльності дітей із застосуванням творчих ігор та ТРВЗ технологій.

Перший етап допоможе дошкільникам адаптуватися до творчого настрою, активізувати допитливість, розвинути потенціал, творче мислення, уяву, гнучке мислення. Також сформує здатність дитини використовувати можливості та проявити власне творчі здібності.

До методик підготовчого етапу входить:

Творча гра «Кумедний клоун»

Мета: розвиток творчої уяви, почуття кольору.

Матеріал: фігурки клоуна, різноколірні предмети: капелюхи, метелики, краватки, туфлі, одяг та інше.

Хід гри: завдання дітям одягнути клоуна в кольори веселки, одною кольоровою гамою.

Творча гра «Склади натюрморт»

Мета: розвиток творчої уяви, мислення; закріпити знання про жанр натюрморту, навчити складати композиції за власним задумом.

Матеріал: зображення квітів, овочів, фруктів, ягід, грибів, посуду.

Хід гри: дошкільники повинні скласти натюрморт на свій смак, але так щоб все було гармонійно, а не в перемішку.

Гра ТРВЗ «Навпаки»

Мета: дати дітям зрозуміти, що кожне слово має хоча б одне протилежне значення, розвивати уміння бачити та розв'язувати розбіжність.

Хід гри: дітям називають будь-які якості, функції, дії, а вони повинні назвати протилежні (чорний – білий, солодкий – кислий, день – ніч...).

Гра ТРВЗ «Зумій в поганому знайти добре»

Мета: тренувати уяву, мислення, уміння висловлювати свої думки.

Хід гри: дітям пропонують знайти позитивні риси негативних героїв знайомого їм твору.

Другий практичний етап створений на основі творчих ігор, теорії розв'язання винахідницьких завдань, заняття (ліплення). Він формує творче ставлення дітей до ігор та занять, стимулює до творчої роботи. Розвиває творчі здібності, уяву, потенціал і надає змогу дітям власноруч користуватися

можливостями. Закріплює навички застосування нестандартних методів і засобів зображення.

Практичний етап має такі методи:

Творча гра «Прикрась торти для свят»

Мета: розвиток творчої уяви, уявлення, фантазії, мислення.

Матеріал: розмальовки зі зображенням тортів різних свят, підкладки, кольорові олівці, фломастери.

Хід гри: дітям пропонується розмалювати торти для різних свят: день народження мами, бабусі, свято в дитячому саду тощо. Кожна дитина обирає свято на яке створить святковий торт.

Творча гра «Крапки»

Мета: розвиток творчої уяви, уявлення, фантазії, мислення, здібності, оригінальність.

Матеріал: аркуші паперу, підкладки, кольорові олівці.

Хід гри: дорослий показує дітям на прикладі, як можна з'єднуючи точки, зробити малюнок. Далі пропонується вихованцям самостійно спробувати намалювати що-небудь, з'єднуючи точки. Використовувати всі точки кожного разу не обов'язково.

Творча гра «Повітряні кульки»

Мета: розвиток пам'яті, логічного мислення, уваги, уяви; формувати у дітей уявлення про колір; вчити зіставляти предмети за кольором.

Матеріал: заготовлені різноколірні кружечки, аркуші паперу, підкладки, кольорові олівці.

Хід гри : перед дітьми покладені кольорові кружечки, на аркуші паперу діти повинні намалювати кольорові ниточки. Далі дорослий закріплює з дітьми назви кольорів та пропонує «прив'язати» (прикріпити) повітряні кулі до ниток, підбравши їх за кольором.

Гра ТРВЗ «Добре – погано»

Мета: систематизувати самостійне розуміння, вирішення завдання дитиною; розвиток гнучкого мислення, уяви, пам'яті.

Хід гри: дітям дається завдання назвати хороші та погані властивості предметів. Наприклад: «Назвіть хороші, корисні властивості рукавички (тепла, м'яка, гарна...). Назвіть погані якості рукавички (намокає, губиться...)»

Гра ТРВЗ «Пантоміма для кмітливих»

Мета: навчити дітей входити в образ за допомогою жестів, міміки, рухів, відповідних дій; розвиток уяви, уявлення, мислення, пам'яті, уваги; плекати творчий підхід до завдання.

Хід гри: дитині дається індивідуальна вказівка зобразити зайчика, який гризе морквинку. Дитина зображає – інші діти відгадують.

Заняття з образотворчої діяльності: ліплення «Зіркове небо»

Заняття розширяє знання про космос, його об'єкти, активізує пізнавальний інтерес (Додаток Ж). Після ознайомлення з космосом, діти ліплять зоряне небо з розфарбованого солоного тіста. Дошкільники розвивають дрібну моторику рук, координацію рухів, кольорове співвідношення, творчий смак. Під час виконання роботи вихованці обирають місця де знаходитимуться зірки, якого розміру вони будуть. Таким чином дошкільнята самі обирають у якому вигляді буде їх композиція, що формує їх творчий погляд.

Третій творчий етап використовує методи творчих ігор, теорії розв'язання винахідницьких завдань, занять з образотворчого мистецтва – аплікація й малювання. Діти знаходяться у творчій атмосфері й використовують оригінальні ідеї на заняттях чи іграх. Комфортно відчують себе під час творення і виявляють особисті творчі здібності. Третій етап формує творче мислення, уявлення, уяву, здібності, креатив, потенціал тощо. Також провокує дітей на висловлення оригінальних думок, творче їх застосування.

Творчий етап містить у собі такі методи:

Творча гра «Домалюй половинку фігури»

Мета: розвиток уяви, творчих здібностей.

Матеріал: аркуш паперу з намальованою половинкою певної геометричної фігури, фарби, кольорові олівці, підкладки, ганчірки, кісточки, стакани з водою, вологі серветки.

Хід гри: завдання дітям вгадати, яке геометричне зображення сховалася в малюнку та домалювати другу половинку фігури. Потім дошкільникам пропонується подивитися на зображення, подумати та висловитися, на що схожа ціла геометрична фігура. Далі діти домальовують зображення, щоб вийшов який-небудь предмет.

Творча гра «Чудові плямки»

Мета: розвиток творчої уяви, фантазії, мислення, здібності.

Матеріал: аркуші паперу, фарби, пензлики, підкладки, стакани з водою, вологі серветки.

Хід гри: дорослий пропонує дітям на середину листа поставити пляму будь-якого кольору або декількох кольорів. Зігнути аркуш навпіл, плямою всередину та розгорнути. Дорослий хвалить дітей, які у них виходять чудові картинки. Потім вихованці залишають листи висохнути, а дорослий запитує дітей на що схожі плямки. Коли листи підсохли, пропонується дітям домалювати деталі до свого малюнка.

Творча гра «Чарівна ниточка»

Мета: розвиток творчої уяви, мислення, пам'яті; знаходити подібні образи й об'єкти з реального в зображеннях з нечіткими контурами.

Матеріал: аркуші паперу, нитки, гуаш, підкладка, вологі серветки.

Хід гри: дорослий демонструє дітям, як вмочує ниточку в гуаш та кладе її на аркуш паперу, довільно згорнувши. Зверху на нитку дорослий кладе інший аркуш, який притискає його до нижнього листа. Потім педагог витягує нитку, притримуючи листи, на папері від нитки залишиться слід. Завдання дітей визначити та назвати отримане зображення.

Гра ТРВЗ «Доведи, що один предмет – це багато»

Мета: вчити дітей доводити, що кожен предмет складається з частин, різних або однакових.

Хід гри: дорослий запитує дітей з чого складаються предмети, малеча відповідає. Наприклад: «З чого складається будинок?(дах, стіни, вікна). З чого складається стілець?(ніжки, спинка, сидіння...)».

Гра ТРВЗ «Продовжуй зменшувати або збільшувати»

Мета: розвивати асоціативне мислення, уяву.

Хід гри: дорослий дає завдання дітям збільшити чи зменшити предмет. Наприклад: «Уменшить дерево – стовбур, гілка, листок тощо. Збільшить планету – квартира, будинок, вулиця, місто...».

Заняття з образотворчої діяльності: аплікація «Дощ, дощ»

Комбіноване заняття з нетрадиційною технікою: аплікація + малювання (Додаток З). Завдання заняття розширити уявлення дітей про природні явища, а саме хмари та їх властивості; створювати композицію нетиповим засобом. Метою є розвиток творчих здібностей, уяви, уваги, мислення, охайності. Під час творчої роботи, діти накладають на трафарет хмари рвані шматки паперу, які попередньо вони підготували. Кольоровий папір у різних відтінках, який методом повторного накладання створює «пухнасту» хмаринку. У дітей формується власний творчий погляд і стиль, виконуючи завдання. Коли хмари сформовані, вихованці олівцями починають малювати краплинки дощу. Вони обирають у якому напрямку будуть краплі дощу, якого вигляду й формату. Створення цілісної композиції, приносить дітям позитивні враження, а головне творчий досвід, який розширяє творчі здібності дошкільників.

Заняття з образотворчої діяльності: малювання «Намистинки»

Заняття проводиться нетрадиційною технікою: вмочування пальців у фарбу (Додаток Й). Завдання заняття закріпити навички зображення нетиповими засобами. Метою є розвиток естетичного смаку, уяви, мислення, акуратності, творчого підходу. Виконуючи зображення діти орієнтуються на розмір і відстань зображення пальцем. Результат роботи надихає дітей створити щось власне, даною технікою, що розвиває творчі здібності.

Поставлена методика з розвитку творчих здібностей дошкільників середньої групи в образотворчій діяльності була успішно проведена. Всі завдання методики були виконані: діти адаптувалися до творчої атмосфери, розкрили свій потенціал, деякі здібності, використовували можливості. Проходив розвиток на творчу уяву, уявлення, мислення, оригінальність,

креатив, гнучкість, здібності. Діти формували власний творчий погляд, ідеї, задуми, які активно використовували у творчих іграх та заняттях. Вихованці комфортно стали почувати себе під час виконання завдання, не боячись осуду інших. Експериментальна методика виявить позитивний чи негативний результат, після проведення контрольного етапу експерименту.

2.3. Контрольні результати розвитку творчих здібностей дошкільників у образотворчій діяльності

Експериментальне дослідження закінчується контрольним етапом, який проводить повторну діагностику розвитку творчих здібностей експериментальної та контрольної групи в образотворчій діяльності. Мета контрольного етапу – визначити ефективність запропонованого формувального етапу, порівнявши результати до і після його проведення. Виявити доцільність, результативність і користь дослідної роботи на розвиток творчих здібностей дітей середньої та старшої групи в образотворчій діяльності.

Експериментальні старші й середні групи дотримувалися дослідної методики, а контрольні групи – методики за програмою дошкільного закладу. Для порівняння і виявлення творчих здібностей дітей, використовується діагностична методика, як і в констатувальному етапі. Тільки не використовується анкетування для батьків, адже на початку діагностування дітей, деякі їх особливості, інакше не можна було побачити. Після проведення часу з експериментальними та контрольними групами, у цьому вже немає потреби.

Отже, до діагностики рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності, входять: тест «Кола» для діагностики творчих здібностей; методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості. До середньої групи входять такі методи: методика доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка); методика «Творча уява».

У таблицях 2.9, 2.10, контрольний зріз із рівня творчих здібностей старших дошкільників експериментальної групи № 6 «Золота рибка» і контрольної № 4 «Барвінок». Загальна кількість дітей – 30 осіб.

Спочатку будуть розглянуті контрольні результати експериментальної та контрольної групи за тестом «Кола» (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Результати контрольного діагностування рівня розвитку творчих здібностей (старшої) експериментальної та контрольної групи за тестом «Кола»

№	Рівень творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності	Експериментальна група № 6 «Золота рибка»		Контрольна група № 4 «Барвінок»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
1.	Високий рівень	6	40%	5	33,33%
2.	Середній рівень	8	53,34%	8	53,34%
3.	Низький рівень	1	6,66%	2	13,33%

Можна спостерігати у таблиці 2.9. непогані зміни після проведення експерименту. Експериментальна група має 40% дітей з високим рівнем творчих здібностей порівняно з попереднім результатом – 15,55%, показник дітей став набагато більший. У контрольній групі з високим рівнем 33,33% дітей, а попередньо мала 24,45%. Вихованці чудово проявили оригінальність зображуючи нетипові предмети, гнучкість мислення і швидкість.

Середній рівень у двох групах становить – 53,34% (до формувального етапу: «Золота рибка» – 57,79%, «Барвінок» – 60%). З середнім рівнем дітей експериментальної групи трішки стало менше, адже деякі з них підняли свої творчі здібності. Став менший показник дітей з низьким рівнем: експериментальна група – 6, 66% (до 26,66) має колосальний результат, контрольна – 13,33% (до 15,55%). Помітно, що у групі № 6 «Золота рибка» зросли сильно показники, порівняно з групою № 4 «Барвінок».

За методикою рівня сформованості загальних творчих здібностей дітей експериментальної та контрольної групи контрольний рівень у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Контрольні результати експериментальної та контрольної групи за методикою рівня сформованості загальних творчих здібностей

№	Рівень сформованості загальних творчих здібностей	Експериментальна група № 6 «Золота рибка»		Контрольна група № 4 «Барвінок»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
1.	Високий рівень	7	46,67%	6	40%
2.	Середній рівень	7	46,67%	8	53,34%
3.	Низький рівень	1	6,66%	1	6,66%

За таблицею 2.10 також помітні зміни, високий рівень творчих здібностей дітей експериментальної групи виріс і становить 46,67% до експерименту результат 33,34%, контрольної – 40%, до показники становлять 33,34%. Щодо середнього рівня, показник майже не змінився: «Золота рибка» – 46,67% (до показники – 40%), «Барвінок» – 53,34% (до показники – 53,34%). Зменшилась кількість дітей з низьким рівнем, їх показник 6,66% у двох групах (до формувального етапу: група № 6 «Золота рибка» – 26,66%, група № 4 «Барвінок» – 13,33%).

Після отримання результату методик, можна сформуванати загальний результат діагностики здібностей. Узагальнені результати контрольного етапу дошкільників старшого вікового періоду в таблиці 2.11, з розвитку творчих здібностей експериментальної та контрольної групи в образотворчій діяльності.

Таблиця 2.11

Узагальнений результат контрольного зрізу старшої групи

№	Рівень творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності	Експериментальна група № 6 «Золота рибка»	Контрольна група № 4 «Барвінок»
		Відсотки	Відсотки
1.	Високий рівень	43,34%	36,66%
2.	Середній рівень	50%	53,34%
3.	Низький рівень	6,66%	10%

Сформовані показники надають змогу порівняти кінцеві результати. Порівняння рівнів розвитку творчих здібностей дітей до експерименту і після відображено на рис. 2.5.

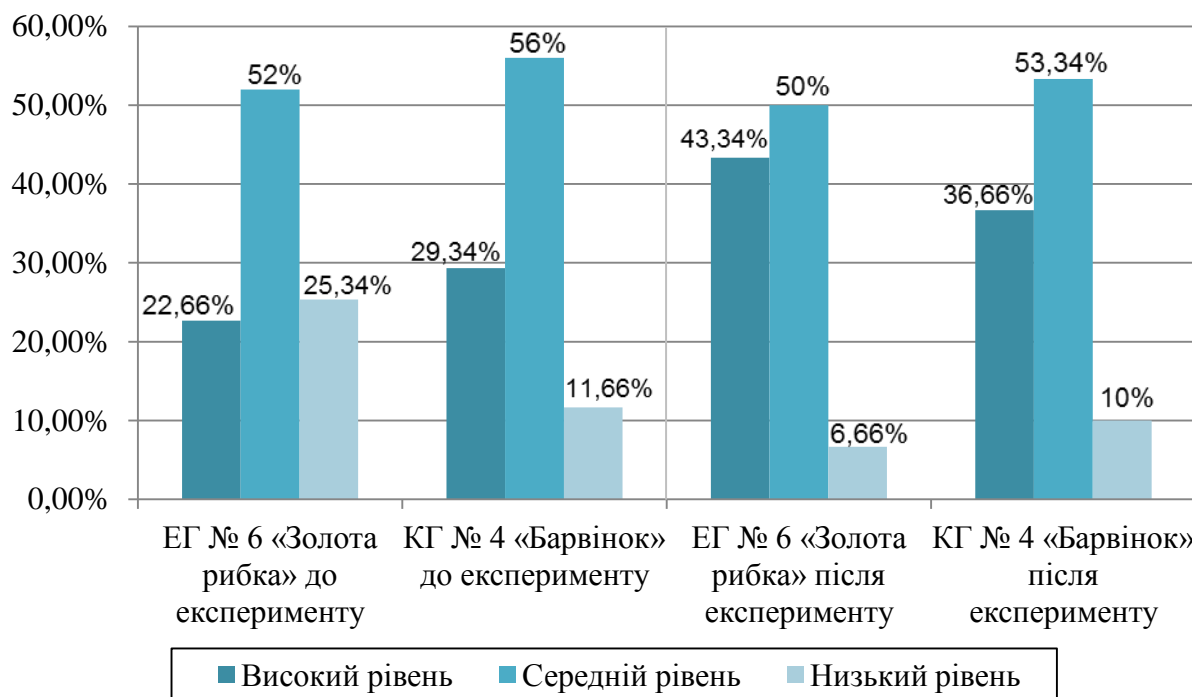

Рис. 2.5. Контрольний етап експерименту: порівняння рівнів розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності (у %).

Показник дітей експериментальної групи суттєво зріс порівняно з контрольною. Високий рівень розвитку творчих здібностей старшої групи № 6 «Золота рибка» в образотворчій діяльності виріс вдвоє. Діти які мали середній рівень здобули високий, а з низький піднялися до середнього. Дошкільників з низьким рівнем зменшилося у 3 рази, що є гарним результатом. Контрольна група № 4 «Барвінок» також має позитивні зміни, але невеликі. Як за попередніми, так і за отриманими результатами, більшість дітей обох груп має середній рівень.

Порівняльні результати експериментального дослідження показали, що завдяки формувальному етапу, діти старшого вікового періоду дуже гарно

розвили творчі здібності в образотворчій діяльності. Таким чином це підтверджує ефективність розробленої дослідної програми для дошкільників.

Контрольний зріз середніх груп, знаходиться у таблицях 2.12, 2.13, експериментальна група № 11 «Веселка», контрольна група № 10 «Каченя». Загальна кількість дітей – 30 осіб.

Спочатку розглянеться контрольний рівень творчих здібностей експериментальної та контрольної групи за методикою доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка) (див. табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Контрольні результати (дітей 4–5 років) експериментальної та контрольної групи рівня прояву творчих здібностей за методикою доповнення Кет Френк (модифікація В.М. Козленка)

№	Рівень творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності	Експериментальна група № 11 «Веселка»		Контрольна група № 10 «Каченя»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
1.	Високий рівень	5	33,34%	4	26,66%
2.	Середній рівень	9	60%	8	53,34%
3.	Низький рівень	1	6,66%	3	20%

За результатами таблиці 2.12 показники зазнали змін. Високий рівень експериментальної групи дітей, зріс в половину – 33,34%, до експерименту результат зіставляв 16,67%, у контрольної групи зміни невеликі – 26,66%, перші показники зіставляють 23,33%. Середній рівень розвитку творчих здібностей дітей, залишився такий же в обох групах. Зменшився показник низького рівня: група № 11 «Веселка» – 6,66% (до 23,33%), група № 10 «Каченя» має 20% (до 23,33%), попередньо відсоток у групах був однаковий, але після формувального етапу вагомо змінився.

За методикою «Творча уява» експериментальної та контрольної групи контрольний рівень знаходиться у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Контрольні результати діагностування рівня розвитку творчої уяви експериментальної та контрольної групи за методикою «Творча уява»

№	Рівень розвитку творчої уяви	Експериментальна група № 11 «Веселка»		Контрольна група № 10 «Каченя»	
		К-сть дітей	Відсотки	К-сть дітей	Відсотки
1.	Високий рівень	6	40%	4	26,66%
2.	Середній рівень	7	46,66%	9	60%
3.	Низький рівень	2	13,34%	2	13,34%

За таблицею 2.13 показники дітей змінилися. Високий рівень експериментальної групи також збільшився у половину – 40% (до 20%), контрольної групи на невеликий відсоток – 26,66% (до 20%). Середній рівень виріс в обох групах: «Веселка» – 46,66% (до 40%), «Каченя» – 60% (до 46,66%). Гарно знизився показник з низьким рівнем, у двох групах він становить 13,34%, до експерименту він становив – 40% експериментальна група, 33,34% контрольна група.

Сформовані результати дошкільників середньої групи з розвитку творчих здібностей експериментальної та контрольної групи в образотворчій діяльності контрольного етапу (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Узагальнений результат контрольного зрізу середньої групи

№	Рівень творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності	Експериментальна група № 11 «Веселка»	Контрольна група № 10 «Каченя»
		Відсотки	Відсотки
1.	Високий рівень	36,66%	26,66%
2.	Середній рівень	53,34%	56,66%
3.	Низький рівень	10%	16,68%

Загальні показники для порівняння рівнів розвитку творчих здібностей дітей до експерименту і після відображено на рис. 2.6.

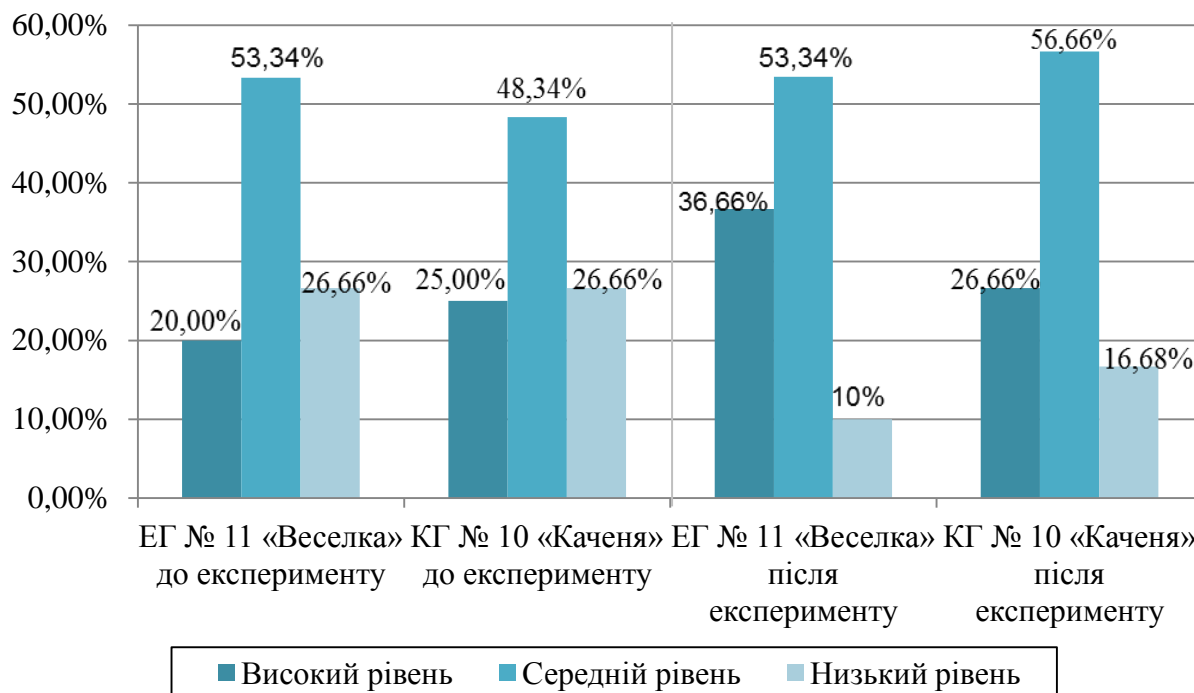

Рис. 2.6. Контрольний експеримент порівняння рівнів розвитку творчих здібностей дошкільників середньої групи в образотворчій діяльності (у %).

Завдяки порівнянню гарно видно результати експериментальної та контрольної групи. Високий рівень розвитку творчих здібностей дітей групи «11 «Веселка» в образотворчій діяльності, непогано виріс порівняно з контрольною групою. Показник середнього рівня експериментальної групи не змінився, зате низького рівня зменшився у півтора раза. Щодо контрольної групи, у дітей розвиток творчих здібностей з образотворчої діяльності відбувається повільно.

Експериментальна методична програма формувального етапу, підійшла середній групі та підтвердила її ефективність. Рівень розвитку творчих здібностей дошкільників з образотворчої діяльності непогано зріс, як для дітей 4–5 років вікового періоду.

Отже, запропонована експериментальна програма непогано проявила свою ефективність у старшій і середній групі. Якщо порівнювати результати між групами, то помітно, що більший результат досягли дошкільники старшого

вікового періоду, адже у цих дітей уже здійснюється розвиток творчих здібностей і досвіду у них більше. У вихованців середньої групи, здібності в основному тільки формуються, тому даний результат з контрольного етапу дуже вагомий.

Якщо розглянути експериментальну програму, то можна виявити основний чинник розвитку творчих здібностей дітей. Це творчі ігри та ТРВЗ технології, які перед усім вплинули, адже вони проводилися під час самостійної діяльності дітей. Використовуючи вільний час дітей, можна їх зайняти цікавими й повчальними іграми. Вихованці люблять постійно займатися творчими справами (малювати, конструювати, ліпити, вигадувати історії тощо), тому їх творче натхнення було спрямовано у розвиток. Як бачимо, за результатами контрольного етапу, цей метод спрацював.

Коли дитина знаходиться постійно у творчій атмосфері, вона розвиває творчі здібності, таким чином заняття з образотворчої діяльності проходили неймовірно. Методика занять з нетрадиційними техніками, дала можливість навчитися дітям чомусь новому та додати у свою скарбничку творчі ідеї. Однак, якщо не буде з дітьми постійного творчого стимулу, то такі заняття допоможуть творче розвинути тільки декільком дітям.

Для розвитку творчих здібностей дітей, необхідно вихователям проводити творчі ігри поза занять. Батькам також не забувати про творчий розвиток дітей, стимулювати їх та творче розвивати.

Висновки до розділу 2

Проведений експериментальний дослід з розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності, становить три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Констатувальний етап допоміг визначити наявний рівень розвитку творчих здібностей дошкільників середньої та старшої групи. Відносно діагностика рівнів здібностей середніх і старших груп дітей, проводилася різними методами.

На формувальному етапі при розробці методів експериментальної програми, були створенні умови: врахування індивідуальних і вікових особливостей дошкільників; сприяння розвитку творчої уяви, здібностей, надання можливостей і прояву потенціалу; уведення творчих ігрових засобів під час самостійної діяльності дітей; інтегровані заняття з образотворчої діяльності; використання нетрадиційної технології під час творчої роботи дітей на занятті. Для старших і середніх груп дошкільників, система експерименту складається однаково з трьох етапів: підготовчий, практичний, творчий. Етапи передбачають поступове введення дошкільників у творчу атмосферу та розвиток творчих здібностей дітей. Використані засоби й методи дослідження є: творчі ігри, теорія розв'язання винахідницьких завдань, заняття з образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація) нетрадиційними техніками. Для виявлення ефективності запропонованої дослідної програми, був здійснений завершальний етап.

Контрольний етап здійснив повторну діагностику старших і середніх груп і порівняв результати, які виявились позитивними. Високий рівень дітей старшого дошкільного віку виріс у половину, середній – майже без змін, низький зменшився у три рази. Проведена експериментальна методика стала дуже ефективною для старших дошкільників. У середній групі, дітей з високим рівнем стало у півтора рази більше, з середнім рівнем все без змін, а от більша половина низького упала. Гарні результати за методикою і в середній групі.

За результатами експерименту стало відомо, що за допомогою творчих ігор і теорії розв'язання винахідницьких завдань під час самостійної діяльності дітей, їх творчий розвиток виріс. Завдяки заняттям з нетрадиційними техніками, діти здобули знання і креативні ідеї, які відзначаються у досвіді. Але головна умова, яка має бути – це постійна творча робота, яку повинні організовувати вихователі та батьки. Лише при такій умові здібності дитини швидко почнуть рости, або набувати розвитку. Тому експеримент з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності є успішно ефективним у роботі.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з дослідження проблеми розвитку творчих здібностей дітей, надав пояснення, звідки виникла дитяча творчість. Надалі були враховані й охарактеризовані фактори дитячої творчості: психологічні властивості, наслідування, характеристика та в кінці визначене її поняття. Потенціал і можливості дитини, формують творчі здібності. Допомогти сформувати творчі здібності дитини, може дорослий, створивши належні умови розвитку. Здібності утворюються з різних психологічних процесів і факторів. Обдарованість дітей виникає тільки з творчих здібностей. Сама обдарованість може не проявлятися роками, або з'являтися і зникати у будь-який віковий період дітей.

На розвиток творчих здібностей дітей впливає їх вік і творча уява. У кожній віковій періодизації дошкільник має досягнення, завдяки чому можна розглянути розвиток творчих здібностей відносно періоду. Ігри й образотворча діяльність надають змогу розглянути протікання розвитку здібностей. Образотворча діяльність дітей ділиться на два періоди: дозображувальний і зображувальний. Коли діти досягли зображувального періоду, тоді образотворча діяльність починає творчо розвивати дітей, своїми всебічними методами. Також застосовуються нетрадиційні техніки з малювання, аплікації, ліплення, які розвивають і додають ідеї у творчий розвиток дошкільників. Щодо художніх здібностей, дитина тільки з п'яти-шести років починає їх розвивати та формувати.

2. Визначені рівні творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. У експерименті брали участь дошкільники старших та середніх груп. До кожної групи була підібрана особиста методика виявлення рівня творчих здібностей. Критерії рівнів складають – високий, середній, низький. Після зрізу рівнів, виявилось, що більшість дітей має середній розвиток творчих здібностей. У експериментальних групах низький рівень переважав високий.

3. При розробці експериментальної програми, були враховані та виконані всі поставлені умови. Виявлені ефективні засоби й методи розвитку творчих здібностей дошкільників в образотворчій діяльності. Під час самостійної діяльності дітей використовувалися творчі ігри та теорії розв'язання винахідницьких завдань, а на занятті з образотворчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація) засоби нетрадиційної техніки. Виконані всі поставлені завдання дослідної програми. Програма за структурою однакова у двох експериментальних групах (старша, середня), але зміст програми різний, підібраний відповідно до вікового періоду дітей. Усі поставлені задачі були виконані.

4. Аналіз результатів контрольного зрізу, довів ефективність експериментальної програми. Розвиток творчих здібностей дітей в експериментальних групах пройшов зі швидшим темпом ніж у контрольних. Діти старшого дошкільного віку мають такі результати: високий рівень – експериментальна група – 43,34%, контрольна – 36,66%; середній рівень – «Золота рибка» – 50%, «Барвінок» – 53,34%; низький рівень – експериментальна – 6,66%, контрольна група – 10%. У середніх групах результат такий: високий рівень – експериментальна група – 36,66%, контрольна – 26,66%; середній рівень – «Веселка» – 53,34%, «Каченя» – 56,66%; низький рівень – експериментальна – 10%, контрольна група – 16,68%.

Отже, отримані результати у ході експерименту можуть підтвердити, що творчі здібності дітей можна швидко розвинути, але з великими зусиллями; використання творчих ігор і технологій під час самостійної діяльності дітей є ефективним методом розвитку; проведення занять з образотворчого мистецтва нетрадиційними технологіями збагачують дитячу творчу уяву і навички; розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності можливий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архіпова С.П., Кушнірик Н. Я. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Педагогічні науки: збірник наук. пр. Черкаси. 2016. С. 41–48.
2. Богоявленська Д. Б. Інтелектуальна активність як проблема творчості. Ростов-на-Дону. 2006. С. 21–43.
3. Ватутінський заклад дошкільної освіти (дитячий садок) «Капітошка» Нововодолазької селищної ради Харківської області. Художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку. URL: http://vatutine-kapitoshka.kh.sch.in.ua/dlya_mam_i_tat_scho_lyublyatj_svoih_malyat/konsuljtacii_dlya_batjkiv/hudozhnjo-estetichnij_rozvitok_ditej_doshkiljnogo_viku/ (дата звернення: 27. 02. 2023).
4. Ветлугіна Н. А. Художня творчість у дитячому саду. Москва: Просвітлення, 1974. 170 с.
5. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини. Москва: Вид-во Сенс, Ексмо, 2005. 512 с.
6. Виготський Л. С. Уява та творчість у дитячому віці. Москва: Просвітництво, 1991. 93 с.
7. Вікіпедія: Пікадор (Пікассо). URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D1%80_\(%D0%9F%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%81%D0%BE\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D1%80_(%D0%9F%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%81%D0%BE)) (дата звернення: 25.12. 2022).
8. Галин А. Л. Особистість і творчість. Новосибірськ: Новосибірське книжне видання, 2005. 202 с.
9. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Молодь і ринок. № 12. 2019. С. 95–100.
10. Дмитрієва С. М., Гаврилова Н. В. Методи діагностики творчих здібностей школярів: посібник-практикум. Житомир, 2002. 25 с.

11. Динаміка розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. URL: <https://studfile.net/preview/9700879/page:22/> (дата звернення: 25. 03. 2023).
12. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 424 с.
13. Ігнатюк І. О. розвиток творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. Зачепилівка, 2012. 25 с. URL: <https://naurok.com.ua/posibnik-rozvitok-tvorchih-zdibnostey-ditey-v-obrazotvorchiy-diyalnosti-18043.html> (дата звернення: 27. 02. 2023).
14. Ільїн Е. П. Психологія творчості, креативності, обдарованості. Сан-Петербург: Пітер, 2009. 448 с.
15. Казакова Т. Г. теорія та методика розвитку дитячої образотворчої творчості: навч. посіб. Москва: Гуманітар, 2006. 255 с.
16. Карасьова К., Піроженко Т. Світ дитячої гри. Київ: Шкільний світ, 2010. 127 с.
17. Карда шов В. М. Художньо-творчий розвиток особистості: теоретичний та методичний вимір. Карда шов В. М. 3-тє вид. доп. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2011. 258 с.
18. Кіпніс М. Тренінг креативності. Москва: Вісь-89, 2005. 128 с.
19. Козак Н. Формування творчості дошкільників засобами образотворчого мистецтва. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. № 51. 2014. С. 126–131.
20. Коваленко М. М. Педагогічні умови розвитку уяви молодших дошкільників у процесі зображувально-ігрової діяльності. Науковий вісник Донбасу. 2010. № 3. С. 3–14.
21. Кононко О. Л., Плохій З. П., Гончаренко А. М. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». Київ: Світоч, 2009. 208 с.
22. Костер. Дж. Б. Ростимо художників: викладання мистецтва дітям. Москва: Астрель, 2008. 436 с.

23. Кудрявцев В. Т. Феномен дитячої креативності. Дошкільне виховання. 2006. № 4. С. 71–78.
24. Кульчицька О. І., Артемова Л. В., Голота Н. М., Сухорукова І. В. Пізнаємо здібності. Крок за кроком: посібник. Київ: Кобза, 2003. С. 48–50.
25. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці. Обдарована дитина. 2000. № 1. С. 10–14.
26. Кучер Г. М. Розвиток творчої особистості. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 60. С. 229–231.
27. Левін А. А. Виховання творчості. Москва: Знання, 1977. 64 с.
28. Лейтес Н. С. Здібність і обдарованість у дитячі роки. Москва: Знання, 1984. 80 с.
29. Леонтьєв А. Н. Проблеми розвитку психіки. Москва: МГУ, 1972. 576с.
30. Ліневич К. Проблема творчості в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених: понятійний аспект. Рідна школа. 2008. № 11. С. 19–22.
31. Лободина С. В. Як розвинути здібності дитини. Сан-Петербург: Говори добро, Азбука-Атікус, 2011. 320 с.
32. Міщиха Л. П. Творчий потенціал у період пізньої дорослості: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 400 с.
33. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
34. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Обдарована дитина. 2004. № 6. С. 2–9.
35. Мужикова І. Дитячий малюнок у контексті педагогічних досліджень. Імідж сучасного педагога. 2006. № 5–6. С. 100–102.
36. Ожиганова Г. В. Діагностика та формування креативності у дітей у процесі навчальної діяльності. Психологічний журнал. 2001. № 2. С. 75–85.
37. Періодизація розвитку образотворчих здібностей в перед дошкільному і дошкільному віці. URL: <https://studfile.net/preview/9700879/page:20/> (дата звернення: 25. 02. 2023).

38. Піаже Ж., Інельдер Б. Генезис елементарних логічних структур. Класифікація і серіація. Москва: Ексмо-Пресс, 2002. 416 с.
39. Рогальова Є. В. Позакласна робота з технології. Рогальова Є. В. 2-ге вид. Іркутськ: Іркут. держ. пед. у., 2008. 160 с.
40. Розвиток творчих здібностей дітей засобами образотворчого та музичного мистецтва. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002qb6-51c7.docx.html> (дата звернення: 20.02.2023).
41. Савенков А. І. Психологія дитячої обдарованості. Москва: Генезис, 2010. 440 с.
42. Теплов Б. М. Проблеми індивідуальних відмінностей. Вибрані праці: у 2-х т. Москва: Педагогіка, 1985. 536 с.
43. Тюріна О. В. Папка з діагностичними методиками для дітей дошкільного віку. URL: <https://naurok.com.ua/papka-z-diagnostichnimi-metodikami-dlya-ditey-doshkilnogo-viku-217939.html> (дата звернення: 12. 03. 2023).
44. Черножук Ю. Г. Психологія творчості: навч. посіб. для пед. ВНЗ. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. 182 с.
45. Шадриков В. Д. Пізнавальні процеси та здібності у навчанні. Москва: Просвітництво, 1990. 142 с.

ДОДАТКИ**ДОДАТОК А****Методика визначення рівня сформованості загальних творчих здібностей особистості**

1. Я легко пристосовуюсь до дорослих, дітей та умов навколо мене.
а) так; б) ні.
2. Мені подобається вирішувати звичайні завдання у садочку і вдома.
а) так; б) ні.
3. Я охоче створюю і конструюю нове, а не вдосконалюю старе.
а) так; б) ні.
4. У більшості випадків я дію самостійно, без підказок друзів, вихователів, батьків.
а) так; б) ні.
5. Ніколи не намагався змінити стосунки між собою та моїми друзями, батьками.
а) так; б) ні.
6. Нерідко я стримуюсь від висловлювання ідей, речень, хоча маю їх.
а) так; б) ні.
7. Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні шляхи розв'язання задач.
а) так; б) ні.
8. Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.
а) так; б) ні.
9. Для мене характерне прагнення реалізувати декілька ідей одночасно, вирішити кілька проблем.
а) так; б) ні.
10. Нерідко я один вступаю в суперечку з однолітками, одногрупниками.
а) так; б) ні.

Продовження ДОДАТКА А

11. Як правило, я легко погоджуюсь і підкоряюся колективній думці.
а) так; б) ні.
12. У мене часто з'являються оригінальні ідеї.
а) так; б) ні.
13. Мені подобається працювати за розробленим планом, схемою, інструкцією.
а) так; б) ні.
14. Я завжди охоче розповсюджую нові ідеї.
а) так; б) ні.
15. Мені подобається робити роботу за новим, хоч це пов'язано з ризиком бути незрозумілим дітям, батькам, вихователям.
а) так; б) ні.
16. Я частіше працюю без суттєвих змін, відхилень від тих рекомендацій, які дають мені батьки.
а) так; б) ні.
17. Мені зрідка доводилося виправдовувати свої дії інструкціями, рекомендаціями, авторитетами.
а) так; б) ні.
18. Мені подобається виконувати завдання дослідницької діяльності.
а) так; б) ні.
19. Я завжди до кінця відстоюю свою точку зору.
а) так; б) ні.

Анкета для батьків старших дошкільників

Анкета для батьків «Творча дитина»

Шановні батьки! Для кращого виявлення рівня творчих здібностей вашої дитини в образотворчому мистецтві, пропонується Вам пройти опитування. Воно допоможе визначити здібності вашої дитини, оцінити перспективи дитини, прийняти правильне рішення, обираючи види занять з нею.

1. Чи вважаєте Ви, що у Вашої дитини є творчі здібності?
– так – ні – можливо –
2. Чи любить Ваша дитина фантазувати?
– так – ні – іноді –
3. Чи створює Ваша дитина дивні вигадані речі?
– так – ні – іноді –
4. Чи любить Ваша дитина малювати?
– так – ні – іноді –
5. Чи любить Ваша дитина малювати оригінальне, чи фантастичне?
– так – ні – іноді –
6. Чи часто використовує речі не за призначенням?
– так – ні – іноді –
7. Чи любить Ваша дитина ліпити з пластиліну, глини чи солоного тіста?
– так – ні – іноді –
8. Чи ліпила Ваша дитина незвичайні фігури (нереального), давала цьому назву?
– так – ні – іноді –
9. Коли дитина робить аплікацію, вона використовує не звичайні матеріали?
– так – ні – іноді –

10. Чи пов'язане майбутнє Вашої дитини з мистецтвом?

– так – ні – можливо –

Обробка результатів відповіді

«Так» – оцінюється 2 бали, «Іноді», «Можливо» – 1 бал, «Ні» – 0 балів.

Інтерпретація результатів творчих здібностей в образотворчому мистецтві

Високий рівень – 16–20 балів.

Середній рівень – 10–15 балів.

Низький рівень – 0–9 балів.

Анкета для батьків дошкільників 4–5 років

Анкета для батьків «Творчий потенціал дитини»

Шановні батьки! Творчі здібності дітей у даному віковому періоді, не завжди яскраво проявляються. Тому через творчий потенціал вашої дитини, можна визначити, рівень творчих здібностей. Для цього необхідно Вам відповісти на дані нижче питання, щоб дізнатися рівень творчості дитини.

1. Використовувала Ваша дитина предмети не по його призначенню?
а) так; б) ні.
2. Змінює свої схильності у діяльності?
а) так; б) ні.
3. Полюбляє малювати абстрактні картини?
а) так; б) ні.
4. Полюбляє малювати вигадані предмети?
а) так; б) ні.
5. Подобаються фантастичні історії?
а) так; б) ні.
6. Вигадує історії?
а) так; б) ні.
7. Чи любить Ваша дитина, вирізати з паперу цікаві фігури?
а) так; б) ні.
8. Чи буває у Вашої дитини бажання переробити щось на свій смак?
а) так; б) ні.
9. Боїться темряви?
а) так; б) ні.
10. Чи створювала Ваша дитина нове слово?
а) так; б) ні.

Продовження ДОДАТКА В

11. Вважав це слово зрозумілим без пояснення?

а) так; б) ні.

12. Намагалась Ваша дитина переставити меблі по своєму?

а) так; б) ні.

13. Чи був вдалим цей план?

а) так; б) ні.

14. Чи є Вашої дитини внутрішній світ, недосяжний іншим?

а) так; б) ні.

15. Шукає пояснення тому, чого не розуміє?

а) так; б) ні.

16. Чи створює Ваша дитина власні ігри та розваги?

а) так; б) ні.

17. Пам'ятає та розповідає про свій сон і пережиті в ньому емоції?

а) так; б) ні.

Обробка результатів відповіді

«Так» – 1 бал.

«Ні» – 0 балів.

Інтерпретація результатів творчого потенціалу

Високий рівень – 14–17 балів.

Середній рівень – 7–13 балів.

Низький рівень – 0–6 балів.

Конспект заняття з малювання у старшій групі

Тема заняття: «Метелик»

Програмовий зміст: продовжувати знайомити дітей з нетрадиційними техніками малювання. Вчити створювати малюнок в техніці «монотипії». Формувати вміння самостійно вибирати колірну гамму фарб, відповідну радісному річному настрою. Розвивати колірне сприйняття, удосконалювати дрібну моторику пальців рук і кистей. Викликати позитивний настрій на результати своєї творчості.

Обладнання: ілюстрації із зображенням метеликів, листи альбомного паперу, підкладки, гуаш, пензлі, баночки з водою, палітра, ганчірки, серветки.

Організація обстановки на занятті на мольберті розставлені картинки метеликів; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: розповіді про комах. Життя мурах у мурашнику.

Хід заняття:**1. Організаційний момент.**

Вихователь: – Доброго ранку, діточки квіточки! Скажіть, будь ласка а ви любите загадки? Так – це чудово! Тоді вушка нагострять і уважно слухайте:

Ворушилися у квітки
Всі чотири пелюстки.
Я зірвати його хотів,
Він спурхнув і полетів.
(Метелик)

2. Основна частина.

Вихователь: – Вірно. Діти, а як ви здогадалися, що це загадка про метелика?

Відповіді дітей: – У неї чотири крила, вона сиділа на квітці та потім полетіла.

Вихователь: – Вірно. Подивіться, скільки красивих метеликів до нас прилетіло.

Педагог показує дітям ілюстрації із зображенням різних видів метеликів.

Вихователь: – Діти, про метелика складено багато віршів, і зараз я прочитаю вам один з них. Написала його Олена Пчілка його назва «Метелик».

Діти бігають, стрибають,
 Далі – весело гукають:
 – Ах, метелик!... подивіться!
 Ось він, ось він метушиться!
 Та який же гарний, гожий!
 Наче квітка, прехороший!

Вихователь: – Діти, гарний вірш? Добре, а зараз ми з вами пограємо.

Рухлива гра «Метелики та квіти»

Мета: формувати вміння дітей порівнювати дві групи предметів на основі рахунку, встановлювати рівність і нерівність двох множин.

Хід гри: – Діти, подивіться, які гарні метелики. Вони хочуть з вами погратися. Зараз ви станете метеликами. Наші метелики живуть на квіточках. У кожній метелики свій будиночок-квіточка. Зараз ви будете літати по галявині, а за моїм сигналом знайдете собі будиночок-квіточка. Метелики, летіть! Метелики, будиночок! Всім їм вистачило будиночків?

Вихователь: – Всі молодці! Діти ви зацікавили метеликів, вони хочуть подивитися, як ми вміємо малювати. На цій картинці червоні метелики, на цій - жовті. Всі вони веселі й красиві. А тепер подивіться на столи: на них теж прилетіли метелики. Але вони трохи сумні - їх забули розфарбувати.

Вихователь: – Ми з вами зараз перетворимося в художників і допоможемо нашим метеликам стати гарними.

Розгляд зразків за кольором.

Вихователь: – Метелик, діти, це комаха. У неї, як і в інших комах, шість ніг і крила. А скільки у метелика крил? (Чотири). Правильно. Два з одного боку

і два з іншого. А які вони за формою: різні чи однакові? (Однакові). А як розписані крила? (малюнок з одного і з іншого боку однаковий.)

Вихователь: – Молодці. Ви дуже уважні. Протилежні крила у метелика називаються симетричними, тобто мають однакову форму і малюнок. А чим харчуються метелики? (Нектаром квітів). Вірно

Педагог пропонує зобразити метелика незвичайним способом – предметною монотипією.

Частковий показ:

1. Аркуш паперу складаємо навпіл, щоб вийшла лінія згину.
2. На правій стороні листа малюємо половинку метелика.
3. Ліву сторону пригорнемо до правої, ретельно притискаємо та прогладимо рукою.

Вихователь: – Відкриємо лист ... Що вийшло? Так, метелик, а тепер між крилами домалюємо тільце та вусики. А поки малюнок підсихає, пальчики розімнемо та приступимо до роботи!

Пальчикова гімнастика

Пальці зібрані в кулак.

Вранці сонечко покинулось,

Та тихенько потяглось,

Промінцям пора вставати,

Та промінчики рахувати:

Один, два, три, чотири, п'ять!

Самостійна діяльність дітей (вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі).

Вихователь нагадує, що потрібно малювати рідкими фарбами. Намалювати силует і зафарбувати фон, швидко накрити й зробити відбиток. Поки просихає силует, показати дітям різновид оформлення крил метеликів.

Вихователь: – Усі метелик розфарбовані. Так ви ж чарівники! Які гарні й радісні метелики! Давайте покладімо їх на стіл, нехай висохнуть.

3. Підсумок.

В кінці заняття всі роботи дітей вивішуються на дошку або розкладаються на столі. Педагог звертає увагу на незвичайність малюнків. Просить повторити назву способу зображення метеликів. Зазначає дітей, які внесли доповнення у свої роботи.

Вихователь: – Молодці! Як ви добре грали! Беріть своїх метеликів, нехай вони прикрашають групу.

Конспект заняття з ліплення в старшій групі

Тема заняття: «Золота рибка»

Програмовий зміст: розвивати дрібну моторику рук, увагу, мислення, пам'ять, творче бачення; закріплювати знання про підводних мешканців – риб та декоративних рибок; виховувати посидючість, терпіння, уважність, акуратність, дбайливе ставлення до природи; закріплювати прийоми ліплення: сплющення, відщиплення, витягування; закріплення знань про величину об'єкта.

Обладнання: картинки із зображенням риб, готова робота для прикладу, шаблони риб, пластилін, дощечки, стеки, підстилки, вологі серветки.

Організація обстановки на занятті: на мольберті розставлені картинки рибок; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: розповіді про цінність води у живій природі. Життя земноводних рептилій.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Вихователь: – Доброго дня, діти! Сьогодні ми поговоримо про мешканців, які живуть у водоймах. Про кого саме будемо говорити, ви дізнаєтесь після того, як відгадаєте загадку.

У хатах прозорих всі вони живуть,

Можеш ти їх бачить, та не можеш чути.

Має хвіст, а не літає, має рот – не розмовляє.

Можеш вудкою спіймати й загадку відгадати.

(Риба)

2. Основна частина.

Вихователь: – Так, це риби. Сьогодні ми про них і поговоримо. А де вони мешкають? (Озеро, річка, океан). Ви бачили їх на власні очі? Ходили на рибалку з близькими?(Відповіді дітей) Добре! Зараз я вам буду показувати

рибок, а ви будете говорити знаєте ви їх чи ні. Якщо знаєте, скажіть її назву, де мешкає та велика вона чи маленька.

Бесіда про різних риб із демонстрацією зображень.

Вихователь: – Щось ми трішки засиділись, необхідно розминку зробити. Ви згодні?

Фізкультхвилинка

«Струмок»

Раз! Два! Всі присіли.

Потім вгору підлетіли.

Три! Чотири! Нахилились,

Зі струмочка гарно вмились.

П'ять! Шість! Усі веселі.

Летимо на каруселі.

Сім! Вісім! В поїзд сіли

Ніжками затупотіли.

Дев'ять! Десять! Відпочили

Та на місце дружно сіли.

Вихователь: – Ну що трішки краще? Добре, готові працювати?

Вихователь демонструє готову роботу за технікою пластинографія.

Вихователь: – Ось таку золоту рибку, будемо ліпити. У кожного буде своя золота красуня. Перед тим як розпочати, розімнемо руки, щоб краще змогли ліпити.

Пальчикова гімнастика

Рученята витягнемо вперед,

І покажемо ми портрет.

Тепер до себе підтягни,

Та легенько потряси

Й порахувати не забудемо.

Рахуємо пальчики від 1 до 10,

І потім навпаки.

Етапи виконання роботи:

1) Спочатку взяти помаранчевий пластилін, відщипнути маленькі шматочки пластиліну, зробити кульки.

2) На шаблон риби викладати кульки пластиліну та розмазувати тонким шаром, заповнюючи все. Робити охайно, не виходячи за контур.

3) Потім жовтим пластиліном розмазати плавники.

4) Для того, щоб зробити лусочки у риби – відщипнути від помаранчевого пластиліну маленький шматочок, розкочувати круговими рухами долонь кулю, сплющувати її та викласти на тіло риби рядками.

5) Зробити очі та рот. Око: відщипнути трохи білого пластиліну, скрутити маленьку кульку, сплюснути її та прикріпити на голову риби; взяти невеликий шматочок чорного пластиліну, руками скрутити кулю, сплюснути й накласти поверх білої деталі. Рот риби – розкочуємо маленьку тоненьку ковбаску, згинаємо навпіл і прикріплюємо. Ось рибка готова!

Самостійна діяльність дітей (вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі). Перегляд робіт дітей. Обговорення виконаних робіт дітей, з'ясувати чи задоволені вони виконаною роботою.

3. Підсумок.

Підсумком заняття стає виставка готових робіт на стенді для виробів.

Конспект заняття з аплікації в старшій групі

Тема заняття: «Квіти для матусі»

Програмовий зміст: продовжувати ознайомлювати дітей із різними засобами зображувальної діяльності. Активізувати словник дітей новими словами. Закріпити знання дітей рвати серветку на клаптики та скручувати відірвані клаптики серветки в кульки. Розвивати дрібну моторику пальців рук, уважність, сприйняття, увагу, творче мислення, уяву здібності. Виховувати зацікавлення до нетрадиційних методів зображувальної діяльності. Виховувати любов до квітів та спонукати дітей усвідомлювати повагу та любов до рідної матусі.

Обладнання: серветки різного кольору, підготовленні вирізані листочки, клей, картон кольоровий, серветки вологі, ганчірка, пензлики, ілюстрація із зображенням мімози, зразок роботи.

Організація обстановки на занятті: демонстраційний у вихователя; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: розповіді й створення аплікації грибів.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Вихователь: – Дітки, сядьте гарненько. Зараз у нас буде заняття з аплікації. Тобто, ми з вами сьогодні будемо клеїти. Але спочатку дайте відповідь мені на одне запитання, хто вас приводить до садочка? Молодці, дітки, вас приводять ваші матусі. А хто вас забирає із садочка? Правильно, вас забирає також матуся. А ви знаєте що наближається свято весни, свято мами. Дітки, коли у вас свято вам дарують подарунки? Що вам дарують ваші близькі в подарунок? (Відповіді дітей)

2. Основна частина.

Вихователь: – А давайте і ми зробимо своїм матусям приємне, і виготовимо також подарунок. Але що ж нам зробити? Підкажіть мені дітки, що

ми можемо подарувати своїм мамам? (Відповіді дітей) Тепер станьте струнко, буде розминка.

Фізкультхвилинка

Листочком стань
Та вгору підлітай,
Вітер дути почав
Жайворонок вилітати став.
Листя він збирає
Та додому забирає.

Вихователь: – Скажіть, будь ласка, ваші мами люблять квіти? Що мама робить з квітами коли їй їх дарують? Молодці, вона їх ставить у вазу. А що потрібно квітам, щоб вони не в'янули? Правильно, для того, щоб квіти не в'янули їм потрібна водичка. А ми з вами зробимо матусям також квіти. Які ніколи в'янути не будуть, а що це за квіти ви зараз побачите. Ось давайте ми розглянемо цей малюнок (показую)

Вихователь: – Що намальовано? Багато квітів? У чому стоять квіти? Якого кольору квіти? Дітки, ви напевно не знаєте як ці квіти називаються, а називаються вони – мімоза, давайте усі разом повторимо їх назву...Мімоза... А тепер ми розглянемо роботу, яку будемо сьогодні виготовляти.

Вихователь: – Спочатку ми беремо в руки серветку і відриваємо клаптик паперу (пояснення супроводжую показом). Потім цей клаптик ми скручуємо в кульку і потім робимо теж саме. Коли ми виробили багато кульок, я вам намащу клеєм картон і ви на клей приклеюватимете свої кульки, наша мімоза буде у вигляді трикутника. І нам залишиться приклеїти листочки, ось наша робота і готова.

Вихователь: – Дітки, що ми спочатку будемо робити? А потім? Молодці, а зараз перед початком роботи ми з вами виконаємо розминочку для наших пальчиків.

Квіточки

На галявині зростають

Квіточки маленькі.
Є рожеві, є червоні,
Жовті та біленькі.
Корінцями із землі
П'ють вони водичку,
А напуваються – підростуть,
Стануть іще вищі.

Самостійна діяльність дітей (вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі).

3. Підсумок

Вихователь: – Молодці, ось подивіться які гарні подарункові квіти ми зробили для наших матусь, коли мами вас забиратимуть ви їм вручите ось свої квіточки. Вам сподобалось заняття?

Виставка дитячих робіт.

Конспект заняття з ліплення у середній групі

Тема заняття: «Зіркове небо»

Програмовий зміст: розширити уявлення дітей про природу Космосу; закріпити в активному словнику дітей поняття «місяць», «небо», «зорі» тощо; поповнювати словниковий запас прикметниками; розвивати спостережливість, виховувати пізнавальний інтерес до неживої природи. Зміцнювати дрібну моторику, розвивати дотикову чутливість, координацію рухів; формувати вміння сприймати кольори, творчий смак. Виховувати інтерес до ліплення, охайність.

Обладнання: м'яка іграшка зайчик, картон синього кольору з намальованим місяцем, солоне тісто жовтого кольору, серветки, вологі серветки, дошки для ліплення.

Організація обстановки на занятті: демонстраційний у вихователя; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: спостереження за вечірнім небом, місяцем, зірками, розглядання ілюстрацій нічного неба.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Звучить чарівна музика.

Вихователь: – Діти, до нас завітав Зайчик, але це не простий Зайчик. Його звали Крон, він дуже любить дивитися на зоряне небо. Сьогодні він прийшов до нас не один, а зі своїм другом Місяцем. Вони чомусь сьогодні дуже сумні, давайте з ними пограємо.

2. Основна частина.

Дидактична гра «Скільки?»

Мета: вдосконалювати поняття один і багато, розвивати увагу, пам'ять, мислення.

Матеріали: карти із зображенням предметів за кількістю.

Хід гри: – Скільки сонечок на небі? (Одне)

- Скільки листочків на дереві? (Багато)
- Скільки хвостиків у кішки? (Один)
- Скільки зірок на небі? (Багато)
- Скільки носиків у песика? (Один)

Вихователь: – Місяцю стало трішки веселіше. Давайте разом з ним, ми зробимо розминку.

Фізкультхвилинка

Закружляємо в танці ми,
А тепер, рученята підніми.
Вправо, вліво, нахились,
І в клубочок загорнись.
Листочками ми станемо,
І на місця ми сядемо.

Вихователь: – Діти, трапилось лихо! Ясний місяць загубив усіх своїх друзів зірочок. І тепер на небі вночі темно, не будуть сяяти зірочки. Місяць просить вас допомогти йому. Ви хочете йому допомогти? Як це ми можемо зробити?

Вихователь звертає увагу дітей на грудочку тіста.

Вихователь: – Коли ми дивимося на небо та бачимо зірки, на що вони схожі? Якого кольору, якого розміру? (жовті, маленькі).

Пальчикова гімнастика

«Місимо тісто»

Руками імітуємо вимішування тіста.

Тісто узяли у мами,

Його жужмили й м'яли,

Пирогів напечемо

Зі сметаною з'їмо!

На перші рядки дуже енергійно стискаємо та розкриваємо руки в кулачки (одночасно і по черзі). Потім руками виконуємо рухи, наче ліпимо пироги.

Вихователь пропонує дітям узяти тісто до рук і маніпулювати ним.

Вихователь: – Давайте помнімо його руками. Діти мнуть тісто руками.

Вихователь: – Шматочок твердий чи м'який? Він м'якенький, його можна легко придавити пальчиком. А тепер пощипаємо його пальчиками. Чи можна відірвати шматочок? Кожен з цих маленьких шматочків буде зіронькою.

Вихователь: – Беремо шматочок та розкочуємо кульку між долонями. Тепер кладемо його на лист картону (нічне небо), та легенько притискаємо його пальчиком та розтягуємо в різні сторони. Це буде наша зіронька. Давайте прикрасимо все небо зіроньками.

Самостійна діяльність дітей (вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі). Вихователь стежить, щоб діти активно маніпулювали тістом.

Вихователь: – Молодці, дітки! Місяць дуже радий, що ми допомогли йому знайти його друзів зірочок. Тепер місяцю не буде сумно одному на небі. А Зайчик Крон буде кожну ніч дивиться на небо та любоватися на зірки.

3. Підсумок.

Вихователь: - Що ми робили? Кому допомогли? Вам сподобалося заняття?

Конспект заняття з аплікації в середній групі

Тема заняття: «Дощ, дощ»

Програмовий зміст: розширити уявлення дітей про хмари, її властивості; познайомити з особливостями явища природи; розвивати творчі здібності, уяву, увагу; вдосконалювати вміння акуратно клеїти, рвати м'який папір, уважно слухати вихователя; виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: Аркуші паперу блакитного кольору для фону; силуети хмар, вирізані вихователем з кольорового й фактурного паперу; смужки паперу синього, блакитного й білого кольорів; клей і пензлики для клею; кольорові олівці; серветки паперові та з тканини.

Організація обстановки на занятті: демонстраційний у вихователя; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: бесіда про сезонні явища природи й різні види опадів (дощ, сніг, град). Розглядання зображень хмар.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Вихователь: – Доброго ранку, дітки! Сьогодні, яка у нас погода? Так. А взагалі якою вона може бути? Зараз я прочитаю вам віршик про хмаринку.

Вихователь читає дітям вірш «Чорна хмара»:

Чорна хмара, мов примара,

Затулила небо сине.

Грім гуркоче із-за хмари,

Почалася злива сильна.

2. Основна частина.

Вихователь: - Яка хмаринка? Яке явище з'явилося з темною хмаринкою? Все вірно діти. Тепер ми перетворимося у краплинки.

Фізкультхвилинка

Ми — дощинки!

Ми — сльозинки!
 В хмарці-матінці літали.
 І маленькі мокрі спинки
 У краплинки заховали!
 З вітром ми літаємо,
 З громом ми співаємо!

Вихователь: – Чудово! Тепер сідайте та уважно слухайте.

Педагог показує дітям аркуші паперу блакитного кольору, пояснює, що це небо, і пропонує дітям приклеїти на небо хмаринки й намалювати дощик, що крапає на землю: крап-крап-крап. Показує дітям силуети хмар різної величини й форми, вирізані з кольорового (фактурного) паперу, і смужки паперу синього, блакитного і білого кольорів

Вихователь: – Щоб у нас вийшла гарна картина, розімнемо рученята.

Пальчикова гімнастика

Дощику, іди рясніше!
 Хай овес росте густіше!
 Щоб у ківшику у нас
 Був завжди вівсяний квас,
 Щоб в тарілці кожній
 Був смачненький коржик,
 А на свята — млинці
 О-о-т-такі молодці!

Педагог демонструє аплікаційне зображення хмари: наклеювання готових форм на фон, приклеювання рваних клаптиків паперу другим шаром. Малювання дощу кольоровими олівцями.

Вихователь: – Вибираємо хмаринку й приклеюємо на небо — аркуш паперу блакитного кольору. Розриваємо смужки паперу на клаптики й приклеюємо на хмаринку, щоб вона стала різнобарвною й пухнастою. Малюємо кольоровим олівцем дощ — крапельки (штрихи) або струмки (прямі вертикальні або похилі лінії).

Діти вибирають силуети хмаринок за своїм бажанням і розпочинають складати композицію. Самостійна діяльність дітей, вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі.

3. Підсумок.

Виставка готових робіт на стенді для виробів.

Конспект заняття з малювання в середній групі

Тема заняття: «Намистинки»

Програмовий зміст: вчити дітей малювати нетрадиційною технікою пальцем вмоченим у фарбу, розміщувати намистинки на лінії та певній відстані; закріплювати кольори (жовтий, червоний); розвивати естетичний смак, мислення, уяву; виховувати акуратність у роботі.

Обладнання: гуаш фарби жовтого і червоного кольору, 1/2 аркуша паперу з проведеною лінією, підкладки, стакани з водою, ганчірки, серветки вологі.

Організація обстановки на занятті: демонстраційний у вихователя; розміщення дітей за столами по 5 осіб.

Попередня робота з дітьми: малювання скарбнички.

Хід заняття:

1. Організаційний момент.

Стук у двері. В гості приходить лялька Катруся в гарному вбранні та з гарним намистом. Діти розглядають ляльку, розглядають гарне намисто.

Вихователь: – Діти, вам сподобалось Катрусі намисто? (Так.) Ось послухайте віршик про намисто.

На довгу нитку намистини
Іринка хоче нанизати,
Вона, напевно, буде нині
На нашім святі виступати.

2. Основна частина.

Вихователь: – Якою хоче бути Катруся? (Гарною.) А ваші мами і ви, дівчатка, на свято одягаєте намисто? Добре, щоб показати, яку прикрасу будемо робити, то розімнемося для початку.

Фізкультхвилинка

Швидко стали по порядку,

Розпочнемо хутко ми зарядку.
 Покрутили головою,
 Стали всі, немов до бою,
 Крила в боки розвели
 Й полетіли, попливли.
 Ліва, права, ліва, права —
 Роблять ніжки наші вправи.
 Не лінуйтеся, присідайте,
 Ви здоров'ячко зміцняйте,
 Щоб хвороби оминали,
 Смутку й слабкості не знали.

Вихователь: – Всі чудово впоралися, тепер дивіться уважно, як будемо робити прикрасу. Ми з вами зараз нанизуємо намистинки на ниточку. А малювати намистинки ми будемо пальчиком. Ось так. Йдемо до столів і ви мені покажете, як пальчиком будемо нанизувати намистинки (діти пальцем показують).

Пальчикова гімнастика

Ручки в нас ще не стомились,
 Але ще й не розігрілись.
 Зімкнемо їх скоріше
 Та крутимо швидше.
 Тепер вправо, вліво,
 Розімкнули ручки ми,
 А тепер, ще й потряси.
 Все чудово!
 Та нарешті ми готові!

Вихователь: – А тепер, дітки, вмокніть пальчик у жовту фарбу і зробіть намистинки, але робіть між ними величеньку відстань, щоб можна було туди вмістити намистинку червоного кольору.

Самостійна діяльність. Діти працюють, після малювання жовтим кольором витирають пальчик серветкою і малюють червоним кольором, потім знову витирають пальчик. Вихователь допомагає дітям, у яких виникли труднощі.

3. Підсумок.

Вихователь: – Давай, Катрусю, подивимось, які намистинки вийшли у дітей.

Вихователь з лялькою оглядають малюнки.

Вихователь: – Дуже гарні намистинки ми повісили на ляльку.

Виставка готових робіт на стенді для виробів.